

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za lingvistiku

Amalija Zorotović

**KULTUROLOŠKE RAZLIKE MEĐU JEZICIMA I SVIJESTI IZ
PSIHOLINGVISTIČKE PERSPEKTIVE**

Diplomski rad

Zagreb, veljača, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za lingvistiku

Amalija Zorotović

**KULTUROLOŠKE RAZLIKE MEĐU JEZICIMA I SVIJESTI IZ
PSIHOLINGVISTIČKE PERSPEKTIVE**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Erdeljac

Zagreb, veljača, 2018.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Amalija Zorotović

Datum i mjesto rođenja: 26.03.1991. Zagreb

Studijske grupe i godina upisa: Fonetika i lingvistika, 2006.

Lokalni matični broj studenta: 331508D

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Kulturološke razlike među jezicima i svijesti iz psiholingvističke perspektive

Naslov rada na engleskome jeziku: Cross-cultural differences between languages and cognition from psycholinguistic perspective

Broj stranica: 52

Broj priloga: 0

Datum predaje rada: 25.01.2018.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. Dr. sc. Vlasta Erdeljac
2. Dr. sc. Ivana Simeon
3. Dr. sc. Martina Sekulić Sović

Datum obrane rada: 06.02.2018.

Broj ECTS bodova: 15

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1.-----

2.-----

3.-----

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Kulturološke razlike među jezicima i svijesti iz psiholingvističke perspektive

i da sam njegoa autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Amalija Zorotović

(potpis)

Zagreb, 06.02.2018.

Zahvala

Ovaj diplomski rad posvećujem svojoj majci Gordani. Hvala ti na svemu što si mi pružila tijekom mog studiranja.

Zahvaljujem svima koji su mi pomogli pri izradi ovog rada svojim savjetima, preporukama i ostalim ne tako beznačajnim sitnicama, a posebno mojoj mentorici prof. dr. sc. Vlasti Erdeljac.

Sadržaj	
1. Predgovor	7
2. Jezik, kultura i misao	9
2.1. <i>Teorije o odnosu jezika, kulture i misli</i>	10
2.1.1. <i>Sapir-Whorfova hipoteza</i>	12
2.2. <i>Kulturalna lingvistika</i>	13
2.2.1. <i>Načela jednakosti</i>	14
3. Kategorizacija i koncepti u jeziku	15
3.1. <i>Osnovne kategorije, prototip i složene kategorije</i>	16
3.2. <i>Rodoslovno stablo, metafore i emocije</i>	17
4. Kategorizacija boja	19
4.1. <i>Teorija Berlina i Kaya</i>	19
4.2. <i>Univerzalnost konceptata za boje</i>	20
4.3. <i>Dosadašnja istraživanja</i>	21
5. Kategorizacija boja, odabir fokalnog uzorka i imenovanje kategorija za boje u spektru zelena-plava-ljubičasta kod ispitanika nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika	26
5.1. <i>Prikaz ispitanika</i>	27
5.2. <i>Pregled istraživanja</i>	28
5.2.1. <i>Materijal rada</i>	28
5.2.2. <i>Plan rada</i>	30
5.2.3. <i>Tijek rada i opažanja</i>	31
5.3. <i>Rezultati istraživanja</i>	32
5.3.1. <i>Broj kategorija</i>	32
5.3.2. <i>Fokalne boje i imenovanje kategorija</i>	35
6. Zaključak	45
7. Literatura	47
8. Sažetak na hrvatskom jeziku	50
9. Sažetak na engleskom jeziku	51
10. Životopis	52

1. Predgovor

Kulturološke razlike među jezicima predstavljaju zanimljiv aspekt jezičnog ustrojstva, posebno kada je riječ o jezičnoj kategorizaciji. Način na koji govornici govore o svijetu koji ih okružuje i način na koji o tome razmišljaju, razlikuje se u nekoj mjeri od jezika do jezika. Područje o kategorizacije boja osobito je zanimljivo ako se uzmu u obzir razlike između govornika različitih jezika u načinu na koji organiziraju kategorije određenih boja te kako im dodjeljuju lingvističke etikete.

Uvodni, teorijski dio rada, prikazuje osnovne informacije o jeziku, kulturi i misli, objašnjava ključne teorije o odnosu jezika, kulture i misli te daje teorijski prikaz kulturalne lingvistike i kategorizacije u jeziku s naglaskom na kategorizaciju boja (zajedno s prikazom dosadašnjih istraživanja). Metodološki dio rada obuhvaća opis istraživanja provedenog s govornicima nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika zajedno s preglednim prikazom ispitanika, materijala korištenih prilikom istraživanja, plana rada, tijeka rada, opažanja prilikom istraživanja te dobivenih rezultata.

Svrha ovog rada je prikupiti podatke o kategorizaciji boja u spektru zelena-plava-ljubičasta: podatke o broju izdvojenih kategorija iz spomenutog spektra i razlici u postavljanju granica unutar spektra. Cilj ovog rada je prikazati rezultate ispitanika u odabiru najboljeg primjera boje (fokalnog uzorka) te rezultate u imenovanju kategorija (koje su samostalno izdvojili iz ponuđenog spektra). U ovom radu odgovorit će se na pitanja da li govornici nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika stvaraju jednak broj kategorija u spektru zelena-plava-ljubičasta, da li postoje razlike u odabiru najboljeg primjera boje te da li su odgovori determinirani kulturom. Zatim će se istražiti dijele li govornici tih jezika isti vokabular za primarno imenovanje boja u spomenutom spektru te koje su razlike u imenovanju tih kategorija.

UVOD

2. Jezik, kultura i misao

Ferninad de Saussure (1974) definira jezik kao sustav znakova. Znak se, prema de Saussureu, sastoji od označenika i označitelja, drugim riječima *pojma* i *akustičke slike* koji su neodvojivi jedan od drugoga. Jezični znak je arbitran, odnosno veza između pojma i akustičke slike je proizvoljna. Saussure definira jezik kao sustav razlika što ukazuje na to da su koncepti akustičke slike i pojma različiti u različitim jezicima. Svoj stav obrazlaže tvrdnjom u kojoj stoji da ukoliko riječi predstavljaju prethodno određene koncepte, utoliko bi sve riječi dijelile jednako značenje u svim jezicima diljem svijeta (Saussure, 1974:116). Crystal (1992) predstavlja jezik kao sistematičnu i konvencionalnu upotrebu zvukova, znakova ili napisanih simbola koji se koriste u društvu za komunikaciju. Emmitt i Pollock (1997) tvrde da je jezik sustav arbitrarnih znakova koji su prihvaćeni od društva. Jezik, dakle, pohranjuje čitav društveni život i iskustva društva te odražava sve karakteristike kulture nekog društva. Iz toga slijedi da je jezik usko vezan za kulturu te da se kulturne vrijednosti odražavaju i prenose putem jezika.

Antropolog Taylor (1974) objašnjava da kultura, u široj definiciji, uključuje vjerovanja, umjetnost, sposobnosti, principe, zakone, tradicije i ponašanja koja pojedinac stječe u društvu i preuzima od društva. Goodenough (1996) definira kulturu kao sustavno udruživanje ljudi koji imaju određen način života. Rocher (2004) tvrdi da je kultura odnos misli i osjećaja koji su prihvaćeni od većine ljudi u zajednici. Svakako se može opaziti kako se npr. jezik djeteta razlikuje od jezika odraslih, jezik govornika koji žive sjevernije razlikuje se od jezika govornika koji žive na jugu, pa se čak i njihov način odijevanja može razlikovati. Stoga svi elementi koji slijede pripadaju kulturi u nekom smislu: jezik, rituali, odijevanje, znanost, vjerovanja i vrijednosti. Riječi, kao temeljne jezične jedinice, najznačajniji su alat kulturoloških simbola.

Prema Vygotsky (1962) jezik igra ključnu ulogu u kognitivnom razvoju, barem od razdoblja kada dijete savlada određeni stupanj jezične kompetencije. Jezik je primarno razvijen kao sredstvo za komunikaciju, ali kasnije postaje internaliziran te samim time važan za razrađivanje apstraktnog simboličnog sustava koji omogućava djetetu da organizira svoje misli. Novija istraživanja koje je provela L. Boroditsky (2001) pokazala su da razlika u načinu na koji govornici engleskog jezika govore o vremenu (horizontalno: „*ispred*“ - „*front*“, „*iza*“ - „*back*“) i načina na koji govornici mandarinskog jezika govore o vremenu (vertikalno: „*gore*“ - „*shàng*“, „*dolje*“ - „*xià*“), odgovara razlikama u načinu na koji spomenuti govornici razmišljaju o vremenu.

Jezik, stoga odražava kulturu, psihu i načine razmišljanja. Humboldt dijeli isto razmišljanje te definira jezik kao ekspresiju društva i zalaže se za ideju prema kojoj lingvističke razlike utječu na ljudsku svijest i ponašanje (Underhill, 2009).

2.1. Teorije o odnosu jezika, kulture i misli

Slijedi prikaz nekih osnovnih teorija koje se fokusiraju na odnos jezika, misli i kulture, a prezentirane su unazad nekoliko stoljeća. Odnos jezika, misli i kulture jedna je od središnjih tema u psiholingvistici. Ljudi su se niz godina pitali da li su govor i/ili jezik neophodni za misli, utječe li jezik na kulturu i obratno, odnosno utječe li jezik na percepciju svijeta koji nas okružuje i sl.

Prva teorijska postavka glasi: *govor je neophodan za misli*, a odnosi se na tvrdnju da pojedinac ne može razviti misaone procese ako prethodno nije savladao govor. Neki od glavnih predstavnika ovakve teorije jesu Skinner, Bloomfield, Watson i Liberman koji promatraju misao kao vrstu ponašanja koja proizlazi iz govorne produkcije. Zagovornici ove teorije tvrde da pojedinci trebaju prvotno ponoviti (u sebi) sadržaj koji čuju od sugovornika te su samo nakon toga u mogućnosti razumjeti govor. Međutim, za ovu teoriju postoje mnoge primjedbe: djeca koja nisu razvila govornu produkciju i dalje mogu razumjeti govor i misliti. Razumijevanje govora, koje uključuje misli, razvija se prije govorne produkcije i sl. (Steinberg i Sciarini, 2006: 180).

Jezik je neophodan za misli. Ova teorijska postavka upućuje na to da pojedinci ne mogu razviti misaone procese, producirati i razumjeti govor, ako prethodno nisu naučili jezik. Sapir, Whorf i Vygotsky tvrde da je jezični sustav, skupa s pravilima u vokabularu, neophodan za misli. Predstavnici ove teorije naglašavaju da misaoni proces proizlazi iz govorne produkcije jer obuhvaća čitav jezik, govornu produkciju i razumijevanje govora. U raspravi o ovakvoj teoriji također se nailazi na primjedbe koje njezinu valjanost dovode u pitanje: gluhe osobe koje nemaju nužno iskustvo jezika, svejedno mogu razmišljati; poliglotti imaju samo jedan misaoni proces, bez obzira na broj jezika (Steinberg i Sciarini, 2006: 183).

Treća teorijska postavka, *jezik određuje ili oblikuje percepciju svijeta*, odnosi se na tvrdnju da će učenje jezika određivati ili utjecati na način na koji pojedinci percipiraju fizički svijet; vizualno, auditivno i sl. Neki predstavnici ove teorijske postavke su Sapir, Korzybski i Whorf koji naglašavaju da naše znanje vokabulara i sintakse utječe na percepciju i razumijevanje svijeta oko nas. Međutim, neka istraživanja (Niyekawa-Howard, 1972) pokazuju suprotno, tj. upravo interes

i potrebe pojedinca određuju stvaranje vokabulara i njegovu upotrebu. Heider (1972) otkriva da pripadnici jezika dani iz Papue Nove Gvineje nemaju nikakvih poteškoća u razlikovanju boja, iako imaju samo dva termina za boje. Stoga se može zaključiti da manjak vokabulara ne upućuje na manjak koncepata. Nakon provedbe velikog istraživanja u različitim kulturama, Kay i McDaniel, 1978. dolaze do zaključka da nema razlike u percepciji boja između govornika različitih jezika (Steinberg i Sciarini, 2006: 186).

Sljedeća teorija odnosi se na to da učenje/usvajanje jezika određuje ili utječe na način na koji pojedinci razumiju vlastitu kulturu i svijet koji ih okružuje, a ona glasi: *jezik određuje ili oblikuje pogled na svijet*. Glavni predstavnici ove teorije su Sapir, Korzybski i Whorf koji tvrde da jezik uvjetuje i utječe na kulturu, društvena vjerovanja i pogled na svijet govornika. Kad bi ovi teoretičari bili u pravu, onda bi se uvidjelo kako postoje razlike i sličnosti i u područjima kao što su filozofija, religija, politika i društvena struktura. Primjedbe na ovu teoriju pokazuju upravo suprotno, npr. govornici istog jezika mogu imati različit pogled na svijet i govornici različitih jezika mogu imati sličan (ili isti) pogled na svijet. Također primjećujemo da se unutar istih jezika pogled na svijet može mijenjati tijekom vremena (Steinberg i Sciarini, 2006: 191).

Suprotnu sliku odnosa jezika, kulture i misli, predstavlja teorija Johna Locke. Filozof John Locke tvrdi da su misaoni procesi nezavisni od jezika, da je jezik ovisan o misaonim procesima te da je primarna funkcija jezika pružiti sredstva za izražavanje i komunikaciju misli (Steinberg i Sciarini, 2006: 196). Dio jezičnog sustava je u stvari dio misaonog sustava te značenje i semantika jezičnog sustava ulazi u ideje pojedinca koje su dio sadržaja misli. Iz toga slijedi da ne postoji jedan pojam, jedan koncept za životinju „pas“ u jeziku, a drugi koncept u mislima. Tako zaključujemo da su misao i jezični sustav usko povezani putem značenja (*meaning*) i ideja (*ideas*) (Steinberg i Sciarini, 2006: 197). Putem razumijevanja govora (govorenog jezika) dijete razvija gramatiku, a putem govorne produkcije pronalazi sredstva za pružanje smislenog govora. Stoga se gramatika razvija kao rezultat prethodnih misli.

Wardhaugh (2006) se zalaže za tri teorije o odnosu jezika i kulture. Prva teorija naglašava da struktura jezika određuje način na koji govornici nekog jezika vide svijet oko sebe. Ako ta struktura jezika ne određuje pogled na svijet u potpunosti, onda svakako utječe na predispoziciju usvajanja pogleda na svijet kod govornika (Wardhaugh, 2006: 222). Druga teorija se odnosi na to da jezik odražava kulturu nekog društva. S obzirom da govornici neke kulture imaju ustaljene

specifične vrijednosti i određene stvari rade na određeni način (sukladno njihovoj kulturi), putem jezika odražavaju te vrijednosti. Wardhaugh (2006: 222) na kraju predstavlja neutralnu tvrdnju koja se zalaže za to da ne postoji veza između jezika i kulture ili ako postoji, da je ta veza vrlo slaba.

2.1.1. Sapir-Whorfova hipoteza

B. L. Whorf (1897 - 1941) je izgradio i proširio hipotezu koju je predstavio Edward Sapir (1884 - 1939), njegov učitelj. Teorija se zasniva na temeljnoj tvrdnji da jezik određuje i formira misaone procese i percepciju govornika; drugim riječima rečeno, struktura jezika utječe na to kako govornik vidi svijet oko sebe. Danas se ova hipoteza predstavlja kao *lingvistički relativizam*. Sapir naglašava blizak odnos između kulture i jezika, napominje da su kultura i jezik neraskidivi jedno od drugoga te da se jedno ne može razumjeti bez znanja o ovom drugom (pojedinaac ne može razumjeti kulturu društva ukoliko ne razumije jezik tog društva, i obratno). Whorf proširuje ove ideje i definira odnos između jezika i kulture kao deterministički te predstavlja novo načelo lingvističke relativnosti u kojem stoji da pojedinci vođeni istim fizičkim dokazom ne dolaze do iste slike svijeta (iste slike tih fizičkih dokaza), osim ako njihova lingvistička pozadina ne dijeli neke sličnosti (Wardhaugh, 2006).

Lingvistički relativizam se odnosi na to da jezici s potpuno različitim vokabularom i strukturom prenose različita kulturna značenja. Iz toga proizlazi da je pogled na svijet pojedinaca u potpunosti ili djelomično pod utjecajem strukture njihovog materinjeg jezika, ali nije i određen (determiniran) jezikom. Ovi utjecaji mogu biti klasificirani u tri skupine (Lucy, 1996: 292). Prva skupina, tj. značenjska razina, („semiotic level“) odnosi se na to kako govorenje bilo kojeg prirodnog jezika može utjecati na razmišljanje pojedinca (Lucy, 1996: 292). Otvoreno je pitanje da li posjedovanje koda sa simboličkom komponentom (u odnosu na kod putem ikona) mijenja razmišljanje pojedinca. U slučaju potvrdnog odgovora, može se govoriti o značenjskoj (semiotičkoj) relativnosti misli (razmišljanja). Strukturalna razina odnosi se na to kako govorenje jednog ili više prirodnih jezika (npr. hopi u odnosu na engleski) može utjecati na razmišljanje pojedinca (Lucy, 1996: 292). Ovdje se otvara pitanje da li različite morfosintaktičke strukture značenja utječu na razmišljanje o realnosti. Ako je odgovor potvrđan, može se govoriti o strukturalnoj relativnosti, poštujući činjenicu da govornici upotrebljavaju različiti jezik. Treća skupina predstavlja funkcionalnu razinu te se odnosi na to da uporaba jezika na određeni način

može utjecati na razmišljanje pojedinca (Lucy, 1996: 292). Postavlja se pitanje da li diskurzivna uporaba jezika utječe na razmišljanje pojedinca, podešavanjem strukturalnog utjecaja ili putem direktnog utjecaja na interpretaciju interakcijskog konteksta. U slučaju potvrdnog odgovora može se govoriti o funkcionalnoj relativnosti misli (razmišljanja), istovremeno poštujući činjenicu da govornici upotrebljavaju jezik različito. Unutar *lingvističkog determinizma* naglašava se da su uzorci misaonog procesa, zapažanja i razumijevanja realnosti već ustaljeni i dogovoreni te da su proizašli od jezika određene kulture. Putem ovog gledišta društvo je ograničeno vlastitim jezikom te jezik određuje (determinira) razmišljanja pojedinca i kulturu. U slučaju da je ova teorija točna, da jezik determinira pogled na svijet pojedinca, tada bi učenje drugog jezika (stranog jezika) bilo izuzetno teško jer bi raspon kognitivnog neslaganja (i razlika) bio krajnje radikalno unutar ideološkog okvira pojedinca.

2.2. Kulturalna lingvistika

Primaran interes kulturalne lingvistike je način na koji pojedinci govore o svijetu koji oni sami zamišljaju (*mentalne slike*), a ne način na koji govore o nekoj objektivnoj realnosti. Teoretičari ove grane lingvistike pokušavaju razumjeti kako govornici pojedinog jezika razvijaju govor i kako slušatelji razumiju taj govor u odnosu na različite mentalne slike. Kulturalna lingvistika proučava kognitivne modele, simbole, prototipove, osnovne kategorije, složene kategorije, metafore, metonimije itd. Selekcija i razumijevanje lingvističkih izraza ovisi o govornikovim i slušateljevim konstruktima, a oni uključuju raspodjelu pažnje unutar profila i osnova, razina specifičnosti i perspektiva koje uključuju orijentaciju i točke gledišta (pogled na svijet).

Lakoff (1987) vjeruje kako je važno razlikovati mentalnu sliku od percepcije, koja je mnogo bogatija u detaljima (Palmer, 1996: 47). Sigurno je da se u većini slučajeva percepcija (kao posljedica rada osjetilnih organa) može jasno odvojiti od mentalne slike koja je zadržana (upamćena) nakon određenog iskustva. Langacker (1987) ima malo drugačije gledište na odnos percepcije i mentalne slike. On razlikuje *periferno povezane kognitivne događaje*, koji su izazvani stimulacijom osjetilnih organa i *nezavisne kognitivne događaje* koji pobuđuju odgovarajuću osjetilnu sliku kada je stimulacija odsutna (Palmer, 1996: 48). Nezavisni kognitivni događaji mogu, ali i ne moraju imati odgovarajući događaj (ekvivalent) koji je periferno povezan. Emocije i apstraktni pojmovi su primjer nezavisnih kognitivnih događaja koji nemaju perifernih

ekvivalenata. Periferno povezani kognitivni događaji uključuju osjete vida, sluha, njuha, kao i ostale osjetilne organe. Langacker (1987) također definira *motoričku sliku* kao slučaj jednak onome koji izmamљуje motorički odgovor (u smislu refleksa) i navodi ju kao primjer nezavisnog događaja (Palmer, 1996: 48). Motoričke slike, npr. govornih zvukova, konstruirane su uz pomoć artikulacijskih rutina koje pojedinci mogu ili zamisliti ili implementirati u govor. Motoričke slike koje se odnose na specifične radnje, npr. hodanje, udaranje i bacanje, vidljive su u koncepciji (zamisli) tih radnji (Palmer, 1996: 48). Stoga su te motoričke slike uključene u značenje samih glagola *hodati*, *udarati* i *bacati*.

2.2.1. Načela jednakosti

Ronald A. Finke (1989) uvodi *načelo perceptivne jednakosti* u kojem tvrdi da je mentalna slika funkcionalni ekvivalent percepciji (Palmer, 1996: 49). Drugim riječima, kada pojedinac zamisli određeni objekt ili događaj, aktivirani su mehanizmi u vidnom sustavu koji su slični onim mehanizmima koji se aktiviraju kada se isti objekt ili događaj percipira. Ovo načelo ima podlogu u Lakoffovu razlikovanju mentalne slike i percepcije te u odnosu između nezavisnih i perifernih događaja, koje naglašava i Langacker (Palmer, 1996: 48). Finke je ograničio ovo načelo samo na vidni sustav. Kognitivni sustav je odgovoran za maštu i svaku mentalnu sliku koja je pobuđena putem percepcije i omogućava govornicima opisati neposredna iskustva, nagađati što se može dogoditi u budućnosti, prepričati događaje koji su se dogodili u prošlosti i sl. Može se reći da su mentalne slike konstrukti nekog objekta ili događaja, ali na razini apstrakcije, kao perspektiva u odnosu na taj objekt ili događaj. Načelo predlaže potrebu za određenom konvencijom kako bi se lakše razlikovalo stvarno od nestvarnoga i kako bi se lakše izdvajali produkti mašte u odnosu na realnost (Palmer, 1996: 49). Stoga, ako mentalna slika (koja je kulturološki izgrađena) filtrira percepciju, iz toga slijedi da kultura i prošlost pojedinca strukturiraju sve mentalne slike. Društvo konstruira mentalne slike ili su mentalne slike prethodno ugrađene u društvenu strukturu.

P. N. Johnson-Laird (1989) definira *načelo prostorne jednakosti* u kojem tvrdi da prostorno uređenje elemenata mentalnih slika odgovara načinu na koji su ti objekti (ili njegovi dijelovi) uređeni u fizičkom prostoru (prema Palmer, 1996: 56). Ovo načelo se odnosi na vokabular nekog jezika i opis ljudskog lica, tijela, krajolika, staza, puteva i sl. U *načelu transformacijske jednakosti* Johnson-Laird (1989) naglašava da mentalna slika procesa u transformaciji ili objekta koji se kreće, uvelike odgovara zakonima kretnje kod postojeće fizičke transformacije (prema Palmer,

1996: 57). Zanimljivo je da govornici stvaraju te mentalne slike uglavnom putem metafore. Prostorne metafore poštuju ovo načelo jer su izvedene iz odgovarajućeg izvora. *Načelo strukturalne jednakosti* određuje strukturu mentalnih slika kao jednaku strukturi opaženog objekta te naglašava da je ta struktura organizirana u detalje, ali da se ona može mijenjati i interpretirati na drugačiji način (Palmer, 1996: 57). Iz toga slijedi da govornici posjeduju strukturu mentalne slike koja je jednaka strukturi opaženog objekta te da na jednak način mogu upravljati i manipulirati tim strukturama.

3. Kategorizacija i koncepti u jeziku

Govornici svakog jezika kategoriziraju svijet tako da grupiraju elemente koji dijele neke sličnosti. *Kategorizacija* je osnovna karakteristika ljudske spoznaje (Roberson, 2005: 56) i može se reći da organizira svijet koji nas okružuje. *Taksonomska kategorizacija* (ili klasifikacija na osnovi kategorije) određena je u odnosu na sličnosti između određenih pojava ili predmeta. Suprotno tome, *tematska kategorizacija* (ili klasifikacija na osnovi odnosa) određena je na temelju uzročnih, prostornih i vremenskih odnosa između objekata. (Markman i Hutchinson, 1984, prema Ji i sur., 2004: 57). Neke kulture se razlikuju s obzirom na vrstu kategorizacije, tako npr. neka istraživanja pokazuju da studenti američkog engleskog jezika sortiraju predmete primarno na temelju taksonomske kategorizacije (Smiley i Brown, 1979, prema Ji, 2004: 57), dok govornici kineskog jezika grupiraju objekte češće na osnovi tematske kategorizacije (Ji, 2004: 63). Sortiranje sličnih objekata u grupe naziva se *algoritam prepoznavanja uzorka*. Pomoću ovog algoritma može se vidjeti kako djeca, na primjer, moraju naučiti naziv za određeni koncept na specifičnom jeziku u njihovom društvu, ali im se ne treba objasniti kako razlikovati određene koncepte (npr. *ružamačka*) (Deutscher, 2011: 12). Koncepti unutar nekog jezika odražavaju prirodu (formirani su po prirodi), a etikete, odnosno nazivi, odražavaju kulturne konvencije. Kulturne konvencije društva su apstraktni koncepti (npr. pojam „misao“, nazivi za dijelove tijela, zamjenice i sl.). John Locke napominje da svaki jezik ima slobodu podijeliti koncepte na vlastiti način (Deutscher, 2011: 14). Tako neke kulture mogu stvarati određene složene ideje i imenovati ih, a da govornici drugih kultura nisu ni prikupili te ideje unutar njihovih konceptata. Kultura ne utječe samo na apstraktne koncepte u jeziku, već i na one najjednostavnije iz svakodnevnog upotrebe (npr. zamjenice: engleski: „mi“, ali tagalog: „ja i ti“, „ja, ti i netko drugi“, „ja i netko drugi, ali ne ti“) (Deutscher, 2011: 15).

3.1. Osnovne kategorije, prototip i složene kategorije

Ako zamislimo ljestvicu apstrakcije koja se proteže od neposredno opaženih, konkretnih slika do mentalnih slika, tada bi se *osnovne kategorije* nalazile otprilike na sredini te ljestvice. Osnovne kategorije predstavljaju razinu kategorizacije u kojoj jedna mentalna slika odražava čitavu kategoriju, u kojoj članovi kategorije dijele neke sličnosti u odnosu na formu i izgled te u kojoj govornici brže prepoznaju članove kategorije. Ova razina kategorizacije uključuje najčešće korištene etikete članova kategorije te se imenovanje i razumijevanje ovih kategorija kod djece razvija prvo (Lakoff, 1978, prema Palmer, 1996: 76). Stupanj osnovnih kategorija jest onaj u kojem govornici tijekom odnosa s diskontinuitetima u prirodnom okruženju, djeluju najefikasnije i najuspješnije. Drugim riječima, stupanj osnovnih kategorija odnosi se na razinu fizičkog iskustva po kojem govornici jasno razlikuju *slona* i *psa*, *stolicu* i *stol*, *ružu* i *narcisu* i sl. Osnovna razina kategorizacije lingvistički je predstavljena nazivima za osnovne boje (*crvena*, *plava*, *bijela*), osobine (*visok*, *nizak*, *težak*), biljke (*ljiljan*, *ružica*, *tulipan*), životinje (*pas*, *mačka*, *ptica*), predmete i radnje (*trčanje*, *hodanje*, *skakanje*) (Rosch, 1978, Lakoff, 1987, prema Palmer, 1996: 77). Kategorije u društvenoj domeni, npr. *majka*, *otac*, *student*, *banda*, *svećenik* i *duh*, nedvojbeno su društveni konstrukt. Ove kategorije također predstavljaju osnovnu razinu kategorizacije jer se nalaze na zadnjoj, apstraktnoj razini u kojoj kategorije mogu odražavati potpuno istu strukturu onoga što je percipirano u realnosti (Rosch, 1978, prema Palmer, 1996: 77). Mentalna slika društvenih kategorija također će biti jednaka strukturi opaženog predmeta u realnosti, kao i mentalna slika osnovnih kategorija. Mentalna slika kategorija poput *majka* ili *student* bit će na jednakoj razini konceptualizacije kao i mentalna slika osnovnih kategorija. Iz toga slijedi da su društvene kategorije također osnovne kategorije.

Eleanor Rosch (1978) definira *prototipe* kategorija kao najjasnije primjere članova kategorije. Struktura prototipa bi trebala, jednako kao osnovna razina apstrakcije, biti usko povezana s polaznom (inicijalnom) strukturom kategorije. Prototipovi za kategorije konkretnih objekata (koji nemaju psihološku osnovu, npr. boje) grade se putem jednakih načela i odnosa kao što su maksimalizacija valjanosti znaka i maksimalizacija sličnosti kategorija (Rosch, 1978, prema Palmer, 1996: 78). Spomenuta načela upravljaju oblikovanjem same kategorije. Donald A. Norman (1988) određuje prototipe kao (apstraktnu) sliku koja uključuje slična iskustva i obuhvaća interpretacije i radnje te ih povezuje s ostalim događajima koji se čine sličnima (Palmer, 1996: 79). Kako govornici grupiraju kategorije, tako stvaraju prototipe (tipične uzorke ili primjere) koji imaju

ulogu predstavnika kategorije. Prototipi su članovi određene kategorije koji u najvećoj mjeri odražavaju opširnu, redundantnu strukturu kategorije kao cjeline.

Složene kategorije su ustaljene konceptualne mreže koje sadrže *sheme* i *prototipe*. Sheme su određene odnosima *elaboracije* (izradom), a prototipovi su određeni odnosima *ekstenzije* (proširenja). Odnos elaboracije se uspostavlja procesom kojim se nešto detaljno objašnjava, a odnos ekstenzije je utemeljen na usporedbi sličnosti ili razlika između dvaju koncepata (Langacker, 1987: 369). Govornik uspoređuje prototip s drugim konceptom te zaključuje u kojem se stupnju prototip razlikuje od promatranog koncepta. Iz toga slijedi da koncept pripada određenoj kategoriji, ako je na dovoljno razina sličan s prototipom. Langacker (1987: 372) tvrdi da kategorizacija po odnosu ekstenzije obično pretpostavlja i uključuje shematske odnose. Kako bi se mogla procijeniti sličnost dvaju koncepata, potrebno je primijetiti da oba koncepta dijele nešto zajedničko, a to što dijele predstavlja shemu. Shema nije samo skup značajki, već predstavlja integriranu strukturu te otjelovljuje sličnosti članova kategorije koji izrađuju shemu te su koncepcija specifičnosti i detalja (Langacker, 1987: 371). Shema također predstavlja apstraktnu kategorizaciju koja je u potpunosti jednaka s članovima kategorije koju definira. Složene kategorije proizlaze iz shematizacije koncepata koji se pojavljuju te predstavljaju uspostavljene obrasce koji također mogu biti sagledani kao predlošci za određenu skupinu kategorija ili alat uz pomoć kojeg se vrši procjena te kategorije. Određeni koncept se istovremeno kategorizira u brojne sheme te se svaka shema odnosi na druge aspekte sličnosti u strukturi kategorije. Odgovarajuća karakterizacija lingvistički složenih kategorija preuzima oblik mreže, čiji čvorovi predstavljaju strukturu koja je povezana odnosima kategorizacije. Te strukture mogu biti semantičke, fonološke ili simboličke i mogu stajati za bilo koju razinu unutarnje složenosti.

3.2. Rodoslovno stablo, metafore i emocije

Kategorije koje označavaju elemente rodoslovnog stabla imaju, u većini društava, najjasnije definiran društveni status. Stoga je vrlo česta pojava da su ove kategorije visoko uređene u društvu, da određuju imena svih članova kategorije i to putem jednostavnih pravila. Složene kategorije rodoslovnog stabla su sheme izrađene putem povezanih kategorija te njihovo izvođenje zahtijeva mentalno pretraživanje rodoslovne strukture (Palmer, 1996: 98). Ove kategorije proizlaze iz odnosa ekstenzije. Prototipovi kategorija za rodoslovno stablo proširuju se samo do onih kategorija u rodoslovnom stablu koje su konvencionalno-semantički povezane, tj. koje su

ustaljene u društvu. Jezik plemena Fox na primjer posjeduje jednostavnu kategorizaciju koncepata za rodoslovno stablo te je koncept *očeva sestra* strukturalno jednak onom koji stoji za *sestra* (Lounsbury, 1964; D'Andrade, 1981; Casson, 1983, prema Palmer, 1996).

Figurativan jezik se nalazi u središtu kulturalne lingvistike. Prema Lakoff i Johnson (1980) *metafore* su određene kao kognitivni proces, jednako kao i govorne figure (Palmer, 1996: 103). Metafore su proces u kojem su koncepti jedne domene pripojeni konceptu druge domene. Ako su oba koncepta složena i ako je prisutno sistematično grupiranje između njih, tada se radi o *strukturalnoj metafori* (Lakoff i Johnson, 1980, prema Palmer, 1996: 103). Lakoff (1980) naglašava kako slikovito i shematsko razumijevanje konkretnih izvora određenih domena proizlazi iz općeg iskustva (prema Palmer, 1996: 104). S obzirom da govornici grade koncepte o manje konkretnim domenama na osnovi formativnih i više proširenih fizičkih domena, možemo zaključiti da su gotovo sve misli i gotovo sav jezik metaforični. Fizičke metafore koje organiziraju čitave sustave koncepata nazivaju se *orijentacijske metafore*. Primjer prostornih orijentacija za „gore“ i „dolje“ koje određuju osjećaje („gore“ se povezuje sa srećom, a „dolje“ s tugom). Metafore koje su određene iskustvom fizičkih predmeta ili tvari, posebno vlastitog tijela, definiraju se kao *ontologijske metafore*. U ovu kategoriju metafora ulaze one metafore čiji izvor dolazi iz tijela i tvari u okolini. Lakoff i Johnson (1980: 228) definiraju metafore kao osnovni aspekt razmišljanja putem kojih govornici za proces razumijevanja koriste primarne resurse imaginacije. Metafore su prisutne u svakodnevnom životu, ne samo u jeziku, već i u misli (razmišljanju) i radnjama govornika. Ljudski konceptualni sustav je metaforičke prirode (Lakoff i Johnson, 1980: 3).

Svi koncepti su kombinirani (do određene razine) s emotivnim vrijednostima koje sačinjavaju dio njihove mentalne slike (Palmer, 1996: 107). Catherine A. Lutz (1988: 4-6) definira *emocije* kao srž psiho-biološke strukture i gledišta pojedinca te naglašava odvojenost emocija od svijesti, viših forma racionalnosti i društvenih radnji. Lutz (1988: 4-6) također smatra da su koncepti emocija uključeni u bogatu pragmatičnu i asocijativnu mrežu značenja te su samim time kulturološki nastrojani. Razumijevanje značenja riječi koje se odnose na emocije podrazumijeva sposobnost predviđanja dovršenih događaja s ulogama, radnjama, odnosima među pripadnicima, moralnim pogledima na svijet, izrazima lica, osobnim i društvenim ciljevima te slijedom događaja (Lutz, 1988: 10). Tvrdnja da su emocije univerzalne i urođene poklapa se s tvrdnjom da svaka emocija zasebno ima vlastiti izraz koji prenosi određeno značenje ili informaciju upućenu

sugovorniku (Wierzbicka, 1992: 134). Iz tog razloga je vrlo vjerojatno da će se koncepti kao *sram*, *prezir* ili tanka razlika između koncepata *iznenađenje* i *strah*, izrazito teško prevesti u govor jezika koji ne posjeduju pisani jezik. Koncepti osnovnih emocija bit će potvrđeni i lakše prevedeni u govor tih jezika. Drugačiji sustavi emocija određuju različite načine njihove konceptualizacije te će se bilo koja sličnost u konceptualizaciji emocija odraziti na načine kako različita društva usmjeravaju etiketiranje emocija (Wierzbicka, 1992: 134). Raspon sličnosti i razlika u etiketiranju i konceptualizaciji emocija ne može biti procijenjena bez rigorozne semantičke analize.

4. Kategorizacija boja

Koncept „boja“ pojavljuje se u jeziku kada govornici postanu zainteresirani za razlikovanje potpuno kromatičnih aspekata (npr. *plava*, *žuta*, *crvena*) od ostalih koji su na primjer „tamno“, „sjaj“, „jasnoća“ i „svjetlina“ te su više vizualno uočljivi, a ne specifični prototipovi (Wierzbicka, 2008: 410). Osnovni termini za boje predstavljaju osnovne kategorije i prototipe kategorizacije te one kategorije čiji su primjeri smješteni na gradijentu, odnosno njihovi omjeri posjeduju skalarne vrijednosti. Osnovni termini za boje definirani su kao jednoleksički (npr. *crvena*, *plava*), čije označavanje nije uključeno u niti jedan drugi koncept (za razliku od *tamno crvene* i *žuto-crvene* koje su obje jedna vrsta *crvene*). Osnovne boje određene su kao termini koji su relativno očiti u učestaloj i općoj upotrebi u jeziku (za razliku od *tamno smeđe* i *svijetlo ljubičaste*).

4.1. Teorija Berlina i Kaya

Teorija Berlina i Kaya o terminima za osnovne boje govori o tome da jezici svijeta dijele sve ili dio uobičajenih elemenata koji se odnose na koncepte boja te da se termini za te koncepte razvijaju u ograničenom slijedu. Brent Berlin i Paul Kay predlažu teoriju o kulturološkim konceptima za boje uokvirenih u pojmu *termini za osnovne boje*. Stoga definiraju spomenute termine kao riječi za boje koje su primjenjive na širok omjer predmeta (za razliku od „*blonde*“), koje su jednoleksičke (za razliku od „*svijetlo plava*“) i koje izvorni govornici pouzdano koriste (za razliku od „*šartrez*“) (Hardin, 2013: 1). Teorija Berlina i Kaya naglašava sličnosti u načinu na koji različiti jezici s jednakim brojem termina za osnovne boje, dijele spektar boja. Kako je ranije spomenuto, ova teorija pretpostavlja da je redoslijed kojim jezik strukturira termine za osnovne boje ograničen. Iz toga slijedi da broj osnovnih boja u nekom jeziku predodređuje koji se to termini nalaze unutar kategorije za boje. U prvoj fazi jezik sadrži termine za *bijelo* i *crno*, u drugoj fazi se nadodaju termini za *crveno*, u trećoj i četvrtoj fazi termini za *zeleno* i *žuto*, u petoj fazi se pojavljuje

termin za *plavo*, a u šestoj termin za *smeđe*. U posljednjoj fazi se pojavljuju termini *roza*, *ljubičasta*, *narančasta* i *siva* (Hardin, 2013: 2).

U mnogim sjevernoameričkim i srednjeameričkim jezicima kao i nekim afričkim jezicima, postoji jedan termin („*grue*“) koji se odnosi na područje spektra koje se u engleskom jeziku razdvaja u *plavu* i *zelenu* kategoriju (Hardin, 2013:2). Jezici modernih industrijskih društava imaju na tisuće riječi za boje, ali samo nekoliko njih koje se odnose na osnovne boje. Tako engleski jezik ima 11 termina za osnovne boje: *žuta*, *zelena*, *plava*, *crna*, *bijela*, *siva*, *narančasta*, *smeđa*, *roza* i *ljubičasta*, dok slavenski jezici uvode razliku između *svijetlo plave* i *tamno plave* (Hardin, 2013: 1). U jezicima koji nemaju pismo i u jezicima nekih plemena se nalazi vidljivo manji broj termina za osnovne boje, u nekima čak svega dva ili tri. Reorganizacija vokabulara modernih jezika iz prošlosti pokazuje da se broj termina za osnovne boje povećava tijekom vremena. *Fokalni uzorci* svake od kategorija predstavljaju najbolji primjer, odnosno najboljeg predstavnika kategorije te se nastoje grupirati unutar prosječnih jedinstvenih nijansi jedne kategorije („*najcrvenija crvena*“). Istraživanja pokazuju da se varijabilnost fokalnih izbora razlikuje više između govornika određenog jezika nego između različitih jezika s usporedivim brojem termina za osnovne boje (Hardin, 2013: 3).

4.2. Univerzalnost koncepata za boje

Često se spominje kako mnogi jezici, npr. u Australiji, Papui Novoj Gvineji i Aziji, nemaju niti jednu riječ za boje. Iz toga proizlazi da boje nisu univerzalan koncept, barem ne dokazivo (dok su u engleskom ili hrvatskom jeziku boje vrlo važan koncept). Govornici jezika koji ne posjeduju termine za boje mogu svakako misliti s obzirom na boje (iako nikada ne govore o bojama kao takvima) te taj proces nameće jezicima specifičnu konceptualnu mrežu vezanu za kategorije (Wierzbicka, 2008: 408). Neka istraživanja pokazuju da se struktura doživljenog svijeta do neke razine razlikuje od jezika do jezika (Besemers i Wierzbicka, 2007, Pavlenko, 2006, prema Wierzbicka, 2008: 408). S obzirom da postoje jezici u kojima govornici uopće ne govore o bojama, univerzalnost načina na koji ljudi uobičajeno misle i govore o bojama ne može postojati. Iako mnogi jezici ne sadrže riječ za boje, svi jezici imaju riječ za *viđenje* (Wierzbicka, 2008: 408). Svi jezici svijeta dijele otprilike 65 osnovnih jedinica putem kojih su izgrađena sva složena i kulturno-specifična značenja. Te osnovne jedinice su leksikalizirane u svim jezicima i uključuju koncepte *vidjeti*, *čuti*, *misлити*, *znati*, *htjeti*, *osjećati* itd. Zajedno sa svojstvima koje kombiniraju, ovi koncepti

moгу služiti kao prirodni semantički metajezik za lingvističku usporedbu između različitih kultura te za uspostavljanje lingvističkih i konceptualnih univerzalnosti (Wierzbicka, 2008: 409). Različiti jezični i kognitivni sustavi mogu graditi određene kategorije koje igraju važnu ulogu u konstrukciji mnogih drugih složenijih značenja te koja nisu neophodno univerzalna, a boje predstavljaju jednu od tih kategorija. U engleskom i hrvatskom jeziku (a i mnogim drugim jezicima) boje predstavljaju vrlo važnu semantičku kategoriju. Ako želimo usporediti vizualnu semantiku tih jezika s jezicima koji nemaju riječi za boje, tada jedino možemo koristiti kategoriju *vidjeti*, jer upravo taj koncept posjeduje svaki jezik ovoga svijeta. Govornici onih jezika koji nemaju termine za boje izražavaju što je viđeno na takav način da pojam povezuju s nekim prototipom, npr. *krv*, *trava*, *zemlja*, *dim* i sl. (Wierzbicka, 2008: 410). Iz toga slijedi da govornici tih jezika upotrebljavaju riječi koje se smatraju riječima za boje tako da se hipoteza o univerzalnosti imenovanja boja, iz te perspektive, može podržati. Ističu se dva osnovna aspekta jezika i misli, a to su *relativnost* i *univerzalnost*. Univerzalni koncepti su leksikalizirani u svim jezicima na osnovi velikog broja konceptualnih konfiguracija od kojih je većina jezično specifična te u isto vrijeme omogućavaju zajedničku mjeru za opisivanje i uspoređivanje tih konfiguracija između različitih jezika i kultura (Wierzbicka, 2008: 422).

4.3. Dosadašnja istraživanja

Istraživanja o konceptima boja pridaju najviše pozornosti gradijentima nijansi iz tog razloga što se vrijednosti *crne*, *bijele* i jedinstvenih boja kao *žuta*, *crvena*, *plava* i *zelena* smatraju učvršćenima s obzirom na biološku percepciju boja (Palmer, 1996: 79). Stoga te fiksirane kategorije pružaju model za razumijevanje kako lingvističke kategorije mogu biti ograničene i određene biološkim konstantama. Istraživanja u kojima se putem termina za osnovne boje predstavlja univerzalnost imenovanja boja, predstavljaju izazov za kulturalnu lingvistiku koja lingvističke kategorije smatra uvelike (ali ne i u potpunosti) kulturološki određenima. Brent Berlin i Paul Kay (1969) predlažu postojanje 11 osnovnih kategorija za boje (Palmer, 1996: 80). Usporedbom više od stotinu jezika, Berlin i Kay navode skup generalizacija koje upravljaju redoslijedom pojavljivanja osnovnih termina za boje u evolucijskom slijedu. Te generalizacije također određuju sposobnost nekog jezika za određivanje naziva za određene osnovne boje. Svi jezici imaju nazive za *crnu* i *bijelu* boju te ako u jeziku postoje tri termina za boje, onda će to biti *crna*, *bijela* i *crvena* (Berlin, 1970: 8).

Raspon boja u ljudskom oku je relativno određen te neka istraživanja (Rosch, 1972, prema Roberson, 2005: 57) naglašavaju kako postoji optimalan broj lingvističkih kategorija za različite razine opisa. Rosch pronalazi kako govornici plemena Dani pokazuju jednaku kognitivnu organizaciju boja kao i govornici američkog engleskog jezika i to unatoč korištenju samo dvaju osnovnih termina za boje (za cijeli raspon vidljivih boja). Rezultati koje je Rosch dobila u svojim istraživanjima predstavljeni su na način da jasno podržavaju tvrdnju kako postoji određeni skup kategorija za boje koje se mogu smatrati kognitivnim univerzalnostima, a samim time nadmašuju terminologijske razlike te mogu biti određene kao urođene (Roberson, 2005: 57). Terminologijske razlike se odnose na razlike u strukturi boja u pamćenju i leksičkih kategorija koje ih opisuju. Davies (1997: 186) navodi da prihvaćanje univerzalnosti boja u psihologiji ima usku empirijsku osnovu. Istraživanja pokazuju da djeca stječu ispravno imenovanje boja relativno kasno. (Andrick i Tager-Flusberg, 1986; Braisby i Dockrell, 1999; Mervis, Bertrand i Pani, 1995; Rice, 1980, prema Roberson, 2005: 58). Zabilježeno je da se imenovanje boja kod djece pojavljuje između četvrte i sedme godine života (Bornstein, 1985; Heider, 1971; Johnson, 1977; Mervis i sur. 1975, prema Pitchford i Mullen, 2002: 1349). Pitchford i Mullen (2001) tvrde da sve apstraktne karakteristike predmeta kao što su boja, veličina, oblik i kretanje, pokazuju sličan usporen razvoj kod djece (Roberson, 2005: 59).

Spoznajne kategorije za boje su usko povezane s lingvističkim terminima koji se koriste za njihovo opisivanje. *Kategorizacijska percepcija* boja očituje se na način da su stimulansi iz središta kategorija klasificirani i grupirani brže od onih koji su na rubu kategorija (Bornstein i Monroe, 1980, prema Roberson, 2005: 60). Diskriminacija (Laws, Davies i Andrews, 1995) i procjena (Bornstein i Korda, 1984) podražaja je brža i preciznija između različitih kategorija za boje, a ne unutar kategorija koje dijele neke sličnosti (ovdje je usporena procjena usklađivanja ponuđenih podražaja) (Roberson, 2005: 61). Harnad (1987) tvrdi da, ako je moguće prikazati (i dokazati) kako naučene etikete za opis određene kategorije utječu na poboljšanu diskriminaciju između granica kategorija, tada vrijedi hipoteza da lingvističke kategorije utječu na percepciju (Roberson, 2005: 61). Ako je percepcija kategorija neovisna o jeziku, tada bi podjele, odnosno razlike u kategorizacijskoj percepciji, bile evidentne na dubljoj i primitivnijoj razini. Neka istraživanja (Ozgen i Davies, 2002) pokazuju da se percepcija kategorija može steći putem treninga koji ne uključuje izravno imenovanje različitih domena (Roberson, 2005: 61). Stoga jezik igra važnu ulogu u utvrđivanju kategorizacijske percepcije, ali nije nužan za njeno održavanje.

Roberson, Davies i Davidoff (2000) ispitivali su imenovanje i pamćenje za širok raspon boja koristeći fokalne uzorke boja (tj. najbolje primjere za kategorije boja u engleskom jeziku), slabije primjere fokalnih boja i uzorke niske zasićenosti (boje kombinirane s bijelom) (Roberson, 2005: 59). Ispitivanje Robersona, Daviesa i Davidoffa je provedeno na govornicima plemena Berinmo u Papui Novoj Gvineji te su rezultati pokazali da govornici tog plemena ne razlikuju plavu i zelenu boju, ali posjeduju razliku u imenovanju („*nol*“ i „*wor*“) koja ne postoji u engleskom jeziku (Roberson, 2005: 59). Iz toga slijedi da se kategorizacijska percepcija pojavljuje, ali samo kod govornika onih jezika koji obilježavaju razliku u kategorijama. Istraživanja koja provode Roberson i suradnici pokušavajući oponašati istraživanja koja provodi Rosch, ne dolaze do dokaza o univerzalnosti kategorija osnovnih boja. Istraživanja koja provode (Roberson i sur., 2000) o kategorizacijskoj percepciji pokazuju utjecaj lingvističkih kategorija na percepciju i pamćenje boja. Govornici plemena Berinmo, kao i svi ostali dosad istraživani jezici, grupiraju granična polja boje zajedno (Roberson, 2005: 63). Nije pronađen niti jedan dokaz da ta grupirana polja odgovaraju određenom nizu univerzalnih kategorija za osnovne boje. Stoga Roberson (2000) zaključuje da prisutnost lingvističkih kategorija za boje olakšava prepoznavanje i utječe na percepcijsku odluku, čak i u jezicima čiji su termini manje apstraktni nego u engleskom. Odrasli govornici različitih jezika pokazuju razlike u obrascima diskriminacije i pamćenja istog niza boja, iako se njihova spoznajna reprezentacija kategorija za boje čini jednaka u odnosu na lingvističke termine (Roberson, 2005: 63). Bornstein (1985) pretpostavlja da su djeca rođena s određenim nizom kognitivnih kategorija za boje koji je univerzalan i urođen (npr. *plava, zelena, žuta, crvena* i moguća *roza, ljubičasta, smeđa i narančasta*) te iste kategorije mogu biti nanovo naučene u razvoju, prilikom njihove upotrebe u društvu i jeziku koji okružuje govornika (prema Roberson, 2005: 63). U tom slučaju učenje jezika mijenja perceptivne kategorije te su, prema Bornsteinu, neke percepcijske kategorije urođene.

U slučaju da je ljudski vidni sustav određen kao kontinuum u kojem je opažen fizički podražaj s mnogo primjetnih razlika u nijansama, svjetlinama i zasićenosti te u kojem je prisutna kulturna važnost koja putem jezika određuje gdje su postavljene granice između kategorija za boje, može se očekivati da kognitivne kategorije za boje variraju između različitih kultura u jednakom razmjeru kao i lingvističke kategorije (Roberson, 2005: 64). Individualne razlike u percepciji boja unutar jednog društva ne vode neminovno prema različitoj uporabi termina za boje. Prethodne tvrdnje ne upućuju na to da su kategorije za boje proizvoljne, odnosno da ne postoje ograničenja

koju nameće struktura vidnog sustava te da ne postoje univerzalni principi kategorizacije boja. Niti jedan jezik ne posjeduje kategorije koje uključuju dva područja unutar prostora za boje (npr. jedna kategorija uključuje i *žutu* i *plavu*), a isključuje područje koje se nalazi između (npr. *zelena*) (Roberson, 2005: 64). Grupiranje kategorija uvijek prati načela sličnosti (koja su određena perceptivnom diskriminacijom) te se jedini slobodni parametar očituje u postavljanju granica između kategorija. Kategorije boja i granice između njih mogu biti povezane s fizičkim obilježjima okruženja i s potrebom za komunikacijom o tim obilježjima, više nego s psihološkim karakteristikama promatrača (Jordan i Mollon, 1995, prema Roberson, 2005: 65). Iz toga slijedi da ne postoje kognitivne kategorije boja koje su neovisne o lingvističkim terminima koji se koriste za njihovo opisivanje. Strateška upotreba verbalnog označavanja svih vidnih podražaja može biti automatski proces koji je istodobno neizbježan čak i ako su govornici nesvjesni njegove upotrebe (Roberson, 2005: 65). Pitanje jesu li kulturološke razlike u lingvističkim kategorijama određene različitim iskustvima okoline ostaje i dalje otvoreno, jednako kao i pitanje da li su razlike u kognitivnim kategorijama određene razlikama u vidnim kontrastima (različitim vidnim podražajima) unutar te kulture i okruženja.

PRAKTIČNI DIO

5. Kategorizacija boja, odabir fokalnog uzorka i imenovanje kategorija za boje u spektru zelena-plava-ljubičasta kod ispitanika nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika

Primarni fokus ovog rada je prikupiti podatke o broju načinjenih kategorija za boje u spektru zelena-plava-ljubičasta kod ispitanika nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika. Ciljevi ovog rada su:

- 1) Prikupiti podatke o kategorizaciji boja u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta govornika triju jezika (hrvatskog, nizozemskog, grčkog)
- 2) Prikupiti podatke o odabiru fokalne boje u pojedinoj kategoriji u svakom jeziku
- 3) Prikupiti podatke o imenovanju načinjenih kategorija iz dijela spektra zelena-plava-ljubičasta u svakom jeziku.

S obzirom da Hardin (2013) navodi kako slavenski jezici (za razliku od engleskog jezika, koji pripada porodici germanskih jezika) uvode razliku između *svijetlo plave* i *tamno plave*, glavna pretpostavka je da će broj kategorija kod ispitanika nizozemskog jezika (koji također pripada porodici germanskih jezika) biti vidljivo manji u odnosu na broj kategorija kod ispitanika hrvatskog jezika (slavenska porodica jezika). Naime, ispitanici grčkog jezika pripadaju vlastitoj porodici indoeuropskih jezika te se iz tog razloga pretpostavlja da će rezultati, u kategorizaciji boja ove skupine ispitanika, do neke mjere odstupati od rezultata ispitanika hrvatskog i nizozemskog jezika. Teorija Berlina i Kaya naglašava da su termini za osnovne boje primjenjivi na širok omjer predmeta te da su jednoleksički. Pretpostavlja se da će ispitanici hrvatskog jezika (slavenski jezik), u većem opsegu od ispitanika nizozemskog jezika (germanski jezik), upotrebljavati terminologiju s višeleksičkim izrazima (npr. *svijetlo plava*) (prema Hardin, 2013). Iz toga slijedi da će imenovanje kategorija kod ispitanika nizozemskog jezika biti jednostavnije (univerzalni, jednoleksički nazivi za boje, npr. *plava* i *zelena*) u odnosu na imenovanje kategorija kod ispitanika hrvatskog (i grčkog) jezika, što upućuje na drugu pretpostavku. Sljedeća pretpostavka odnosi se na odabir fokalne boje unutar kategorije te glasi da će se nijanse izdvojene kao fokalne boje razlikovati među jezicima. Ova pretpostavka se postavlja s obzirom da dosadašnja istraživanja o kategorizacijskoj percepciji (Roberson i sur., 2000) pokazuju pozitivne rezultate o utjecaju lingvističkih kategorija na percepciju i pamćenje boja. Posljednja pretpostavka odnosi se na broj načinjenih kategorija u odnosu na spol ispitanika te se odnosi na to da će ženski dio ispitanika

izdvajati veći broj kategorija jer je njihova sklonost bojama fleksibilnija i razlikovnija (Guilford i Smith, 1959). Slijedi numerirani prikaz pretpostavki ovog rada:

- I. Broj kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na jezik
- II. Imenovanje načinjenih kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na broj leksičkih izraza i na jezik
- III. Odabir fokalne boje unutar kategorije u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na jezik
- IV. Ženski dio ispitanika izdvajat će veći broj kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta

Nizozemski, grčki i hrvatski jezik posjeduju 11 osnovnih kategorija za boje što je ujedno i najčešći slučaj za većinu postojećih jezika. Jedanaest osnovnih termina za boje dijeli velik broj jezika u svijetu. Termini u nizozemskom jeziku za osnovne kategorije boja su: „*zwart*“ (*crna*), „*wit*“ (*bijela*), „*rood*“ (*crvena*), „*geel*“ (*žuta*), „*blauw*“ (*plava*), „*groen*“ (*zelena*), „*bruin*“ (*smeđa*), „*roze*“ (*roza*), „*oranje*“ (*narančasta*), „*grijs*“ (*siva*), „*paars*“ (*ljubičasta*). Termini u grčkom jeziku za osnovne kategorije boja su: „*μαύρο*“ (*crna*), „*ασπρο*“ (*bijela*), „*κόκκινο*“ (*crvena*), „*κίτρινο*“ (*žuta*), „*μπλε*“ (*plava*) i „*γαλάζιο*“ (*svijetlo plava*), „*πράσινο*“ (*zelena*), „*καφέ*“ (*smeđa*), „*ροζ*“ (*roza*), „*πορτοκαλί*“ (*narančasta*), „*γκρι*“ (*siva*), „*μωβ*“ (*ljubičasta*). Termini u hrvatskom jeziku za osnovne kategorije boja su: *crna*, *bijela*, *crvena*, *žuta*, *plava*, *zelena*, *smeđa*, *roza*, *narančasta*, *siva*, *ljubičasta* (Omniglot, 2017). Primjećuje se kako grčki jezik posjeduje striktnu razliku između *plave* i *svijetlo plave* iako se dvije boje ne gledaju kao zasebne kategorije te je ukupan broj osnovnih termina za boje jednak kao i kod hrvatskog i nizozemskog.

5.1. Prikaz ispitanika

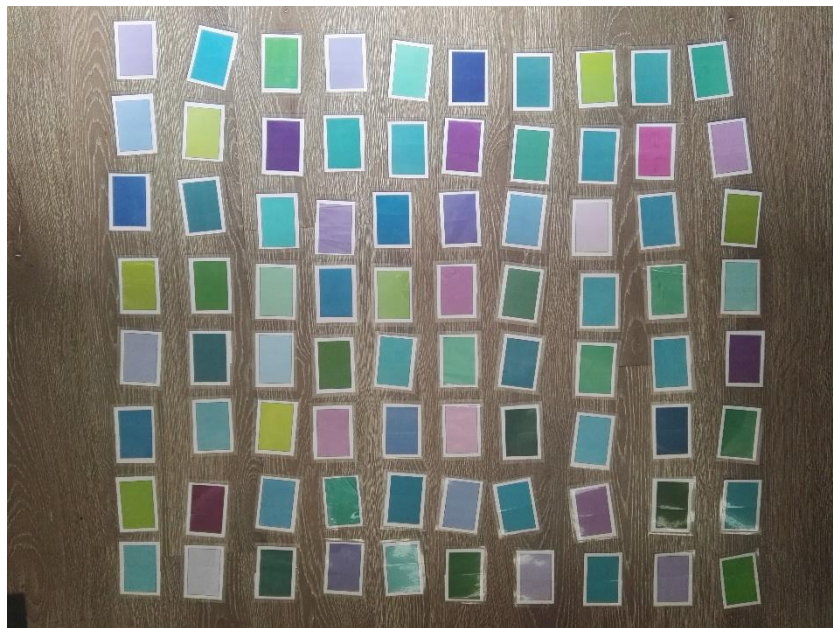
U svrhu ovog istraživanja ispitanici su govornici nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika. Iz svakog jezika uzelo se po 20 ispitanika (10 muških i 10 ženskih) u rasponu od 18 do 30 godina. Ispitanici su studenti ili učenici srednjih škola (uglavnom završnih godina), dakle stupanj obrazovanja je visoka ili srednja stručna sprema. Svim ispitanicima nizozemskog jezika je nizozemski materinji jezik, ispitanicima grčkog grčki, a ispitanicima hrvatskog jezika, hrvatski. Svi ispitanici govore materinji jezik u društvu obitelji i prijatelja. Ispitanici nizozemskog jezika imaju mjesto prebivališta u Amsterdamu te su rođeni i cijeli život žive u Nizozemskoj. Ispitanici

grčkog jezika imaju mjesto prebivališta u Ateni ili Thessalonikiju te su rođeni i cijeli život žive u Grčkoj. Ispitanici hrvatskog jezika imaju mjesto prebivališta u Zagrebu te su rođeni i cijeli život žive u Hrvatskoj.

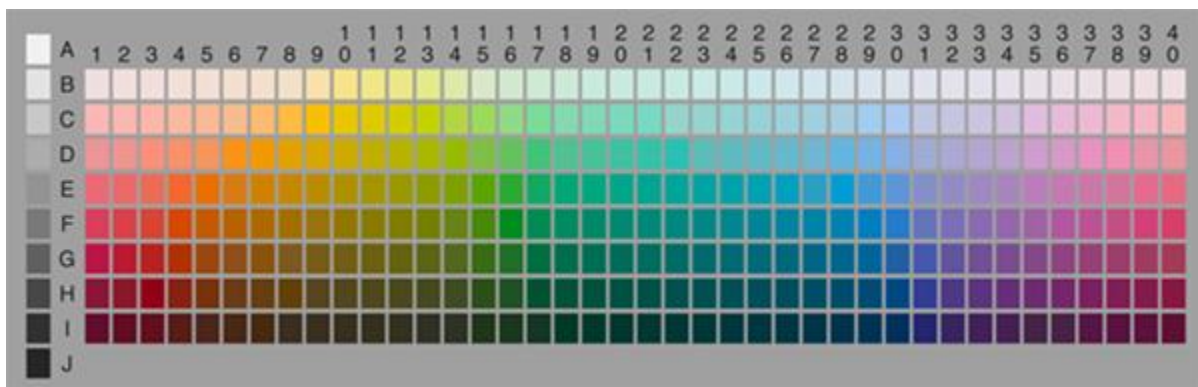
5.2. Pregled istraživanja

5.2.1. Materijal rada

U svrhu istraživanja korišteno je 80 kartica (Slika 1) s nijansama boja u spektru zelena-plava-ljubičasta, preuzetih od Albert H. Munsellovog sustava boja (Slika 2).

Slika 1. Kartice

Slika 2. Munsellov sustav boja

Kartice koje su korištene u istraživanju prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Šifre kartica iz spektra boja

C14	C15	D16	E17	C18	D19	D20	E21	D22	D23
D14	D15	E16	G17	E18	E19	E20	F21	E22	E23
E14	E15	F16		F18		F20	G21	F22	
		G16		G18		H20			
		H16							

C24	E25	D26	E27	D28	C29	D30	E31	D32	C33
D24	F25	E26	F27	E28	E29	E30	F31	E32	E33
E24	G25	G26	G27	F28	F29	F30	G31	F32	F33
F24					G29	H30	H31	G32	G33
									H33

D34	C35	D36	F37
E34	E35	E36	
F34	F35	H36	
G34			

Informativni upitnik sastoji se od 7 pitanja koja se odnose na ispitanika (datum rođenja, spol, stupanj obrazovanja, državljanstvo, mjesto prebivališta, materinji jezik, jezik koji govori s obitelji i prijateljima) te glavnim uputama za provedbu eksperimenta (vidi Sliku 3).

Date of birth: _____

Sex: _____

Education level: _____

Nationality: _____

Residence: _____

Mother tongue: _____

Language you speak with your family and friends: _____

Tasks:

1. Please sort these tiles in a groups according to your free will, but so that these tiles that are similar (or seem to be similar) would belong to one group.
2. Please label each group with a color name of your choice. Can be any color name you choose.
3. Please choose the best example of each group according your free will. One color (one tile) that will represent the group name. Write the number of the tile above ~~the name you~~ ~~write~~ for each group.

Slika 3. Upitnik i upute za eksperiment

5.2.2. Plan rada

Istraživanje se provodi u Nizozemskoj (Amsterdam), Grčkoj (Atena i Thessaloniki) i Hrvatskoj (Zagreb) s ispitanicima kojima je materinji jezik nizozemski, grčki i hrvatski. Eksperimentalni dio traje okvirno 20 minuta.

Od ispitanika se traži da odgovori na informativna pitanja iz upitnika te da za početak pročita iz uputa samo prvi zadatak za provedbu eksperimenta. Važno je napomenuti da ispitanik ne čita sve upute na početku već se uputstva za nadolazeći zadatak otkrivaju tek nakon dovršenog prethodnog zadatka, kako nadolazeći zadatak ne bi utjecao na odgovore ispitanika. Pred ispitanikom se nalazi nasumično poredanih 80 kartica iz spektra boje zelena-plava-ljubičasta (vidi Sliku 1). Prvi zadatak traži od ispitanika da podijeli kartice u grupe po vlastitom izboru i s obzirom na sličnosti. Drugi zadatak odnosi se na to da ispitanici imenuju kategorije koje su izdvojili u prvom zadatku. Od ispitanika se traži da imenuju kategorije na materinjem jeziku te da naknadno navedu engleski prijevod. S obzirom da ispitanici navode engleski prijevod na samom kraju

eksperimenta, dvojezičnost ne utječe na rezultate istraživanja jer ispitanici prije svega razmišljaju na materinjem jeziku te imenuju kategorije sukladno tom razmišljanju. U trećem zadatku ispitanici trebaju odabrati iz svake kategorije jednu karticu (nijansu boje) koja će najbolje predstaviti ime (termin kojim su imenovali kategoriju) određene kategorije. Drugim riječima, karticu koja je najbolji primjer boje (fokalna boja) unutar kategorije koje se nalazi.

5.2.3. Tijek rada i opažanja

Nizozemska

Istraživanje je provedeno u sveučilišnoj i nacionalnoj knjižnici u Amsterdamu. U eksperimentu je sudjelovalo 20 ispitanika, od čega 10 ženskih i 10 muških. Svaki od ispitanika završava eksperiment unutar 10 minuta. Ispitanici nizozemskog jezika pokazali su velik interes za eksperiment te su bili otvoreni na suradnju. Nakon što su kartice nasumično poredane na stol ispitanici izvršavaju prvi zadatak s velikom lakoćom. Drugi zadatak, imenovanje kategorija, ispitanici rješavaju brzo i bez velikog napora. Zadatak odabira najboljeg primjera boje također rješavaju bez većeg napora.

Grčka

Istraživanje je provedeno u nacionalnoj knjižnici u Ateni i Thessalonikiju. U eksperimentu je sudjelovalo jednak broj ispitanika kao i u Nizozemskoj. Ispitanici završavaju eksperiment unutar 20-30 minuta. Ispitanici grčkog jezika uglavnom pokazuju interes za eksperiment, iako velik broj odabranika nije pristao na suradnju ili nije dovršilo eksperiment do kraja, što je produljilo provedbu samog istraživanja u Grčkoj. Ispitanici izvršavaju prvi zadatak s lakoćom te pokazuju dublji interes za boje općenito, što se očituje u pomnom kategoriziranju boja i većom koncentracijom. S obzirom da stvaraju velik broj kategorija, ispitanici prilikom imenovanja kategorija ulažu najviše vremena u odnosu na ispitanike drugih jezika. Posljednji zadatak rješavaju uglavnom brže u odnosu na ispitanike hrvatskog i nizozemskog jezika te daju dojam sigurnosti i samopouzdanja prilikom odabira najboljeg primjera boje.

Hrvatska

Istraživanje je provedeno u knjižnici Filozofskog fakulteta i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. U eksperimentu je također sudjelovalo 20 ispitanika (10 ženskih i 10 muških).

Kod ispitanika hrvatskog jezika eksperiment traje između 10 i 20 minuta. Ispitanici pozitivno prihvaćaju eksperiment, otvoreni su za suradnju te su čak zainteresirani za rezultate samog istraživanja. Zadatke rješavaju s lakoćom i bez napora, a imenovanje kategorija je dio koji vremenski traje najdulje u odnosu prema drugim dijelovima zadatka. U odabiru najboljeg primjera boje ispitanici daju odgovor relativno brzo.

5.3. Rezultati istraživanja

5.3.1. Broj kategorija

Rezultati istraživanja (Tablica 1) pokazuju da je maksimalan broj načinjenih kategorija u eksperimentu 25, a najmanji 3 te je prosječni broj kategorija 8,02. Prosječni broj kategorija za muške ispitanike iz svih triju zemalja iznosi 8,43, a za ženske ispitanike 7,60.

Ispitanici nizozemskog jezika imaju najmanji prosječni broj kategorija koji iznosi 4,45 od čega je maksimalan broj različitih kategorija 11, a najmanji broj različitih kategorija 3. Samo su dva ispitanika nizozemskog jezika imala 11 različitih kategorija, po jedan ispitanik s njih 7, 6 i 5, dva ispitanika s 4 različite kategorije, dok su preostali ispitanici (njih 12) odvojili samo 3 različite kategorije. Muški dio ispitanika ima prosječno 5 kategorija, a ženski samo 3,9. (vidi Tablicu 1)

Ispitanici grčkog jezika imaju najveći prosječni broj kategorija koji iznosi 10,75 od čega je maksimalan broj različitih kategorija 25, a najmanji broj različitih kategorija 3. Samo jedan ispitanik grčkog jezika ima 25 različitih kategorija. Broj kategorija u grčkom jeziku je raznovrsniji u odnosu na nizozemski. Ispitanici muškog spola imaju prosječni broj kategorija 12,2, a ispitanici ženskog spola 9,3. (vidi Tablicu 1)

Ispitanici hrvatskog jezika imaju srednji prosječni broj kategorija (u odnosu na grčki i nizozemski) te iznosi 8,85 od čega je maksimalan broj različitih kategorija 18, a najmanji broj različitih kategorija 3. Muški ispitanici imaju prosječno 8,1 izdvojenih kategorija, a ženski 9,6. (vidi Tablicu 1)

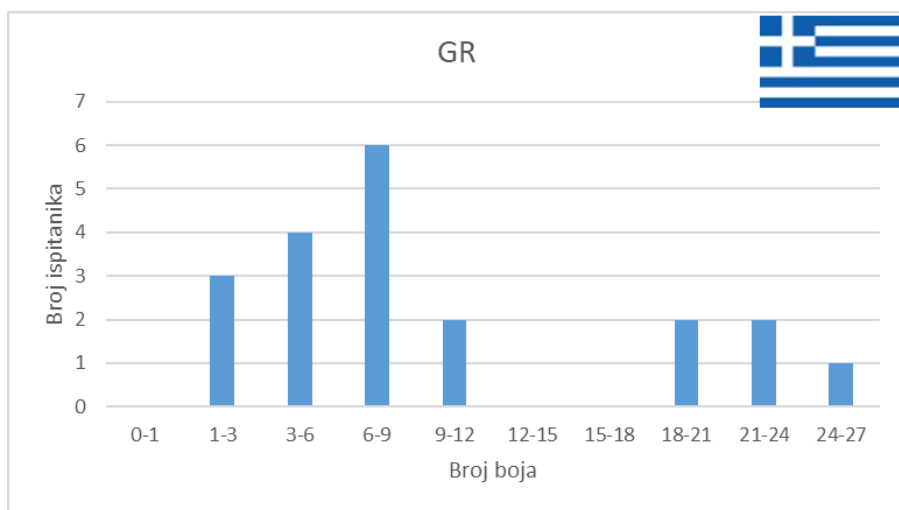

Tablica 1. Rezultati istraživanja za broj kategorija

Zemlja/Spol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Maksimalan broj različitih kategorija	Prosječni broj kategorija	Standardna devijacija	Min	Max
GR	22	24	12	8	11	5	3	8	20	9	5	25	9	3	4	9	3	21	6	8	25	10,75	7,41	3	25
M	22	24	12	8	11	5	3	8	20	9											24	12,2	7,30	3	24
Ž											5	25	9	3	4	9	3	21	6	8	25	9,3	7,62	3	25
HR	5	3	7	10	13	14	12	6	5	6	8	10	18	3	8	13	8	17	6	5	18	8,85	4,39	3	18
M	5	3	7	10	13	14	12	6	5	6											14	8,1	3,84	3	14
Ž											8	10	18	3	8	13	8	17	6	5	18	9,6	4,97	3	18
NL	5	3	5	3	4	3	4	3	6	3	3	3	11	3	3	3	3	7	11	3	11	4,45	2,52	3	11
M											3	3	11	3	3	3	3	7	11	3	11	5	3,40	3	11
Ž	5	3	5	3	4	3	4	3	6	3											6	3,9	1,10	3	6
Maksimalan broj različitih k	22	24	12	10	13	14	12	8	20	9	8	25	18	3	8	13	8	21	11	8	25	8,02	2,47	3	25

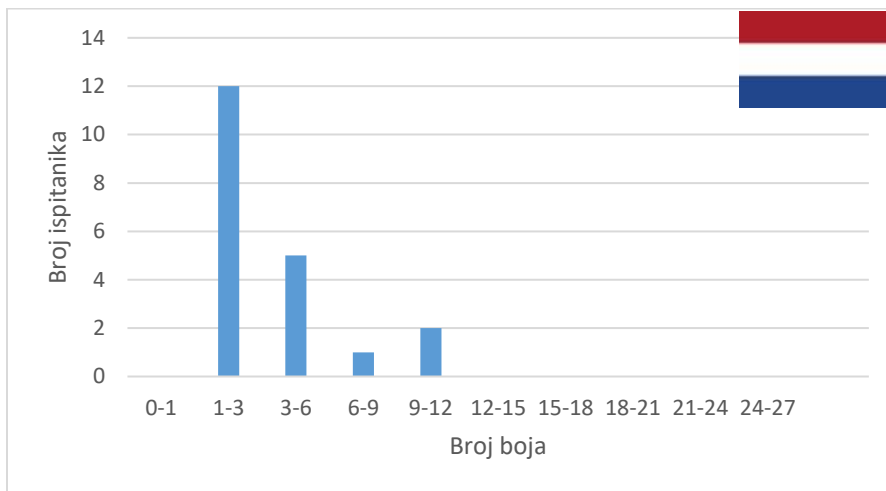
Distribucija prema broju različitih kategorija u grčkom jeziku pokazuje kako najveći broj ispitanika grčkog jezika (njih 6) izdvaja između 6 do 9 kategorija za boje (vidi Tablicu 2).

Tablica 2. Distribucija prema broju različitih kategorija u grčkom jeziku

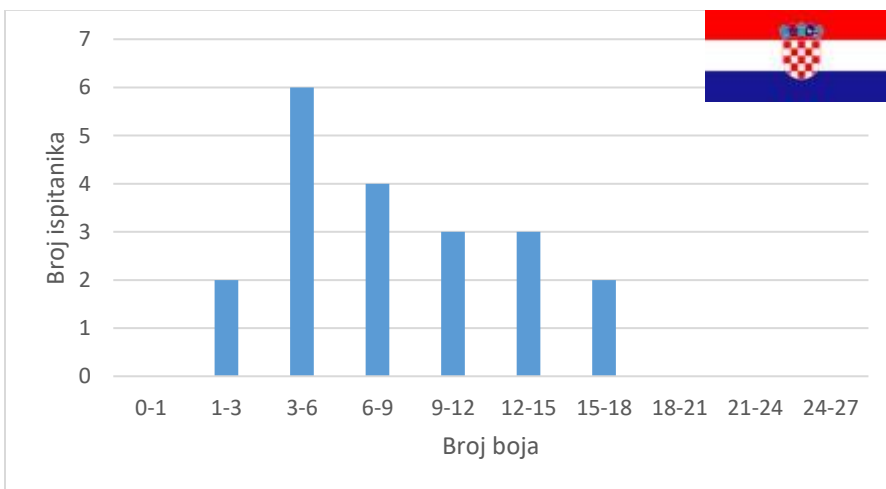
Distribucija prema broju različitih kategorija u nizozemskom jeziku pokazuje kako najveći broj ispitanika nizozemskog jezika (njih 12) izdvaja samo 3 kategorije (*zelena, plava, ljubičasta*) (vidi Tablicu 3).

Tablica 3. Distribucija prema broju različitih kategorija u nizozemskom jeziku

Distribucija prema broju različitih kategorija u hrvatskom jeziku pokazuje kako najveći broj ispitanika hrvatskog jezika (njih 6) izdvaja između 3 do 6 kategorija za boje (vidi Tablicu 4).

Tablica 4. Distribucija prema broju različitih kategorija u hrvatskom jeziku

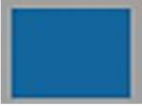
5.3.2. Fokalne boje i imenovanje kategorija

Najfrekventniji odabir za fokalne boje u svim jezicima pripada karticama *H31* (Slika 4) i *F37* (slika 5) (vidi Tablicu 5). Ove nijanse je, kao najbolji primjer kategorije, odabralo 18 ispitanika, dakle 30% ispitanika od ukupnog broja. U rezultatima za fokalne boje su navedene samo one nijanse koje su odabrane kao najbolji primjer kategorije kod 15% i više ispitanika (od ukupnog broja ispitanika). Imena kategorija kod ispitanika nizozemskog jezika prevedena su na hrvatski jezik te će rezultati biti obrađivani uz pomoć hrvatskog prijevoda (uz originalan izvor). Kod ispitanika grčkog jezika imena su prevedena na hrvatski jezik uz pomoć prijevoda ispitanika s grčkog na engleski jezik.

Tablica 5. Broj i postotak ispitanika koji su odabrali određenu nijansu

Broj kartice	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
H31	18	30.0%
F37	18	30.0%
H33	15	25.0%
C29	14	23.3%
H36	13	21.7%
H16	12	20.0%
G34	12	20.0%
E17	11	18.3%
F29	11	18.3%
H20	10	16.7%
D28	10	16.7%
F16	10	16.7%
G31	10	16.7%
D20	10	16.7%
C14	9	15.0%
G29	9	15.0%
D36	9	15.0%
G16	9	15.0%

Tablica 6. Imenovanje fokalnih boja kod ispitanika grčkog, hrvatskog i nizozemskog jezika

H31		18
GR		7
Jako duboko ljubičasta		1
Jako tamno plava		1
Plava		2
Tamno plava		1
Tamno plavo- ljubičasta		1
Zrna		1
HR	<i>Tamno plava</i>	7
Jako tamno plava		1
Modra		1
Plava		1
Tamno plava		4
NL		4
Plava		3
Tamno plava		1
D28		10
GR		4
Boja mora		1
More		1
Nebesko plava		1
Nebo		1
HR	<i>Nebesko plava</i>	6
Nebesko plava		1
Nebo plava		1
Plavkasta		1
Svijetlo plava		3
C29		14
GR		6
Morsko plava		1
Nebesko plava		3
Nebo boja		1
Valovi		1
HR	<i>Nebesko plava</i>	6
Baby plava		1
Nebesko plava		1
Plava		1
Svijetlo plava		3
NL		2
Baby plava		1
Svijetlo plava		1
G31		10
GR		4
Duboko zeleno-plava		1
Jako tamno plava		1
Plava kao more		1
Tamno morsko plava		1
HR	<i>Tamno plava</i>	4
Modra		1
Tamno plava		3
NL		2
Plava		1
Plava-more		1
F29		11
GR		5
Jako jako svijetlo plava		1
Morska		1
Plava		2
Tamno plava		1
HR	<i>Morsko plava</i>	4
Morsko plava		1
Plava		3
NL		2
Mediteransko plava		1
Plava		1
G29		9
GR		4
Plava		1
Tamno plava		2
Zeleno-plavo-bijela		1
HR	<i>Tamno plava</i>	2
Modra		1
Tamno plava		1
NL		3
Plava		2
Tamno plava		1

Tablica 7. Imenovanje fokalnih boja kod ispitanika grčkog, hrvatskog i nizozemskog jezika

F37		18	H33		15	H36		13
GR		7	GR		4	GR		7
Ljubičasta		1	Jako tamno ljubičasta		1	Duboko ljubičasta		2
Ljubičasto-roza		1	Ljubičasta		1	Ljubičasta		2
Roza		5	Patliđan		1	Ljubičasta bubblegum		1
HR		5	Tamno ljubičasta		1	Tamno ljubičasta		2
Roza		4	HR		7	HR		4
Rozo-ljubičasta		1	Boja grožđa		1	Boja trule višnje		1
NL		6	Ljubičasta		3	Ljubičasta		1
Magenta		1	Ljubičastasi		1	Tamno ljubičasta		1
Roza		2	Tamno ljubičasta		2	Trulo ljubičasta		1
Roza/ljubičasta	1	NL	4	NL	2			
Roza	1	Ljubičasta	3	Ljubičasta	2			
Roza	1	Ljubičasta	1	Ljubičasta	2			

G34		12	D36		9
GR		4	GR		3
Ljubičasta		1	Djevojka		1
Plava		1	Roza		1
Tamno ljubičasta		2	Svijetlo roza		1
HR	6	HR	6		
Ljubičasta	5	Roza	5		
Tamno ljubičasta	1	Svijetlo roza	1		
NL	2				
Ljubičasta	2				

Tablica 8. Imenovanje fokalnih boja kod ispitanika grčkog, hrvatskog i nizozemskog jezika

H16 GR Jako tamno zelena Kaki Tamno zelena Zelena HR Tamno zelena Tamno zeleno Trulo zelena NL Šumsko zelena Zelena	 Tamno zelena	12 E17 GR Lisnato zelena Zelena HR Zelena Zelenkasta NL Kao zelena Zelena Zelena Zelena	 Zelena	11 H20 GR Drvo Jako tamno zelena Još tamnija zelena Tamno zelena HR Tamno zelena NL Zelena	 Tamno zelena
D20 GR Boja depresije i samoopraštanja Jako svijetlo zelena Morska trava Tirkizna Zelena-bijela HR Svijetlo plavo-zelena Svijetlo zelena Tirkizna	 Tirkizna	10 C14 GR Mrtvo lišće Zelena mrtvog lišća HR Fluorescentno zelena Neonsko zelena Svijetlo zelena Zeleno-žuta Žarko svijetlo zelena Žuto-zelena NL Zelena	 Zelena i žuto-zelena	9 G16 GR Duboko zelena Ljuttinja Maslinasto zelena Tamno zelena Zelena HR Tamno zelena Zelenkasti NL Zelena	 Tamno zelena
		F16 GR Prirodna zelena Trava zelena Zelena HR Zelena	 Zelena		

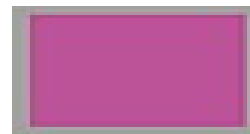
Nijansa *H31* (Slika 4) je kod ispitanika grčkog jezika odabrana 7 puta te označava fokalnu boju za kategorije koje su imenovali *jako duboko ljubičasta* („πολύ βαθιά μωβ“), *jako tamno plava* („πολύ σκούρο μπλε“), *plava* („μπλε“), *tamno plava* („σκούρο μπλε“), *tamno plavo-ljubičasta* („σκούρο μπλε-μωβ“) i *zima* („χειμώνας“). Ispitanici hrvatskog jezika su ovu nijansu također odabrali 7 puta, a nazivi za kategorije u kojima je *H31* fokalna boja glase: *jako tamno plava*, *modra*, *plava* i *tamno plava*. Četiri ispitanika nizozemskog jezika izdvajaju spomenutu nijansu kao fokalnu boju za kategorije *plava* („blauw“) i *tamno plava* („donkerblauw“) (vidi Tablicu 6). Iz

navedenih naziva za boje može se zaključiti da nijansa *H31* predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave boje (najčešće imenovana kao *tamno plava*) kod 30% od ukupnog broja ispitanika.

Sedam ispitanika grčkog jezika izdvaja *F37* (Slika 5) kao fokalnu boju za kategorije *ljubičasta*, *ljubičasto-roza* i *roza*. Od ispitanika hrvatskog jezika samo 5 ispitanika odvaja ovu nijansu za fokalnu boju u kategorijama pod nazivom *roza* i *rozo-ljubičasta*. Šest ispitanika nizozemskog jezika odabire *F37* kao najbolji primjer boje u kategorijama koje imenuju „magenta“, *roza* („roze“) i *roza/ljubičasta* („roze/paars“) (vidi Tablicu 7). Nijansa *F37* predstavlja fokalnu boju za kategoriju roze boje (najčešće imenovana kao *ljubičasto-roza*) kod 30% od ukupnog broja ispitanika.

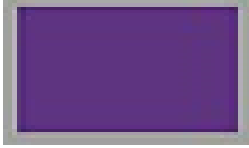
Slika 4. Nijansa H31

Slika 5. Nijansa F37

Nijansu *H33* (Slika 6) odabire 15 ispitanika iz sva tri jezika, od čega po 4 ispitanika u grčkom i nizozemskom jeziku i 7 ispitanika u hrvatskom jeziku. Ispitanici grčkog jezika imenuju kategorije u kojima su odabrali ovu nijansu za fokalnu boju na sljedeći način: *jako tamno ljubičasta* („πολύ σκούρο μωβ“), *ljubičasta* („μωβ“), *patlidžan* („μελιτζάνα“) i *tamno ljubičasta* („σκούρο μωβ“). Nazivi za kategorije u ovom slučaju kod ispitanika hrvatskog jezika su *boja grožđa*, *ljubičasta*, *ljubičastasti* i *tamno ljubičasta*, a kod ispitanika nizozemskog jezika *ljubičasta* („pars“) (vidi Tablicu 7). Nijansa *H33* predstavlja fokalnu boju za kategoriju ljubičaste boje (najčešće imenovana kao *tamno ljubičasta*) kod 25% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansa *C29* (Slika 7) izdvaja 14 ispitanika od čega po 6 ispitanika iz grčkog i hrvatskog jezika te 2 ispitanika iz nizozemskog jezika. Imena kategorija za fokalnu boju *C29* kod ispitanika grčkog jezika su: *morsko plava* („θάλασσα μπλε“), *nebesko plava* („μπλε ουρανό“), *nebo* („ουρανός“) i *valovi* („κυματιστά“). Ispitanici hrvatskog jezika imenuju ove kategorije sa: *baby plava*, *nebesko plava*, *plava* i *svijetlo plava*, a ispitanici nizozemskog jezika *baby plava* („baby blauw“) i *svijetlo plava* („lichtblauw“) (vidi Tablicu 6). Nijansa *C29* predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave boje (najčešće imenovana kao *nebesko plava*) kod 23,3% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 6. Nijansa H33

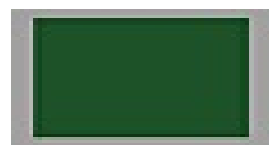
Slika 7. Nijansa C29

Broj ispitanika koji odabiru nijansu *H36* (Slika 8) kao fokalnu boju je 13. Sedam ispitanika grčkog jezika izdvaja ovu nijansu, a imenuje kategorije na sljedeći način: *duboko ljubičasta* („βαθύ μωβ“), *ljubičasta* („μωβ“), *ljubičasta bubblegum* („μωβ bubblegum“) i *tamno ljubičasta* („σκούρο μωβ“). Ispitanici hrvatskog jezika (njih 4) imenuje kategorije *boja trule višnje*, *ljubičasta*, *tamno ljubičasta* i *trulo ljubičasta*, dva ispitanika nizozemskog jezika koji su odabrali ovu nijansu kao fokalnu boju imenuju kategoriju *ljubičasta* („paars“) (vidi Tablicu 7). Nijansa *H36* predstavlja fokalnu boju za kategoriju ljubičaste boje (najčešće imenovana kao *tamno ljubičasta*) kod 21,6% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansa *H16* (Slika 9) izdvojena je od strane 12 ispitanika od čega je 4 ispitanika iz grčkog jezika, 6 ispitanika hrvatskog jezika i 2 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *jako tamno zelena* („πολύ σκούρο πράσινο“), *kaki*, *tamno zelena* („σκούρο πράσινο“) i *zelena* („πράσινος“); ispitanici hrvatskog jezika *tamno zelena* i *trulo zelena*, a ispitanici nizozemskog jezika *šumsko zelena* („bosgroen“) i *zelena* („groen“) (vidi Tablicu 8). Nijansa *H16* predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene boje (najčešće imenovana kao *tamno zelena*) kod 20% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 8. Nijansa H36

Slika 9. Nijansa H16

Nijansu *G34* (Slika 10) izdvaja 12 ispitanika od čega je 4 ispitanika grčkog jezika, 6 ispitanika hrvatskog jezika te 2 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju kategorije za ovu fokalnu boju *ljubičasta* („μωβ“), *plava* („μπλε“) i *tamno ljubičasta* („σκούρο μωβ“); ispitanici hrvatskog jezika *ljubičasta* i *tamno ljubičasta*, a ispitanici nizozemskog jezika

ljubičasta („*paars*“) (vidi Tablicu 7). Nijansa *G34* predstavlja fokalnu boju za kategoriju ljubičaste boje (najčešće imenovana kao *tamno ljubičasta*) kod 20% od ukupnog broja ispitanika.

E17 (Slika 11) nijansu odabire ukupno 11 ispitanika od čega je 2 ispitanika grčkog jezika, 4 ispitanika hrvatskog jezika te 5 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika daju nazive ovih kategorija *lisnato zelena* („*πράσινο πράσινο*“) i *zelena* („*πράσινο*“); ispitanici hrvatskog jezika *zelena* i *zelenkasta*, a ispitanici nizozemskog jezika *kao zelena* („*groenachtig*“) i *zelena* („*groen*“) (vidi Tablicu 8). Nijansa *E17* predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene boje (najčešće imenovana kao *zelena*) kod 18,3% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 10. Nijansa G34

Slika 11. Nijansa E17

Nijansu *F29* (Slika 12) odabire od ukupno 11 ispitanika od čega je 5 ispitanika grčkog jezika, 4 ispitanika hrvatskog jezika i 2 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *jako, jako svijetlo plava* („*πολύ ανοικτό μπλε*“), *morska* („*θάλασσα μπλε*“), *plava* („*μπλε*“), *tamno plava* („*σκούρο μπλε*“); ispitanici hrvatskog jezika *morsko plava* i *plava*, a ispitanici nizozemskog jezika *mediteransko plava* („*mediteraans blauw*“) i *plava* („*blauw*“) (vidi Tablicu 6). Nijansa *F29* predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave boje (najčešće imenovana kao *morsko plava*) kod 18,3% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansu *H20* (Slika 13) izdvaja ukupno 10 ispitanika od čega je 4 ispitanika grčkog jezika, 5 ispitanika hrvatskog jezika te 1 ispitanik nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *drvo* („*δέντρο*“), *jako tamno zelena* („*πολύ σκούρο πράσινο*“), *još tamnija zelena* („*πολύ πολύ σκούρο πράσινο*“) i *tamno zelena* („*σκούρο πράσινο*“); ispitanici hrvatskog jezika *tamno zelena*, a ispitanici nizozemskog jezika *zelena* („*groen*“) (vidi Tablicu 8). Nijansa *H20* predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene boje (najčešće imenovana kao *tamno zelena*) kod 16,6% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 12. Nijansa F29

Slika 13. Nijansa H20

Nijansu D28 (Slika 14) odabire ukupno 10 ispitanika od čega je 4 ispitanika grčkog jezika i 6 ispitanika hrvatskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *boja mora* („*το χρώμα της θάλασσας*“), *more* („*θάλασσα*“), *nebesko plava* („*μπλε ουρανό*“) i *nebo* („*ουρανός*“), a ispitanici hrvatskog jezika *nebesko plava*, *nebo plava*, *plavkasta* i *svijetlo plava* (vidi Tablicu 6). Nijansa D28 predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave boje (najčešće imenovana kao *nebesko plava*) kod 16,6% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 14. Nijansa D28

Slika 15. Nijansa D20

Nijansu G31 (Slika 16) izdvaja ukupno 10 ispitanika od čega je po 4 ispitanika iz grčkog i hrvatskog jezika te 2 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *duboko zeleno-plava* („*βαθύ πράσινο μπλε*“), *jako tamno plava* („*πολύ σκούρο μπλε*“), *plava kao more* („*μπλε σαν τη θάλασσα*“) i *tamno morsko plava* („*σκοτεινή θάλασσα μπλε*“); ispitanici hrvatskog jezika *modra* i *tamno plava*, a ispitanici nizozemskog jezika *plava* („*blauw*“) i *plava-more* („*blauw-zee*“) (vidi Tablicu 6). Nijansa G31 predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave (najčešće imenovana kao *tamno plava*) kod 16,6% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansu F16 (Slika 17) odabire ukupno 10 ispitanika od čega je 3 ispitanika grčkog jezika i 7 ispitanika hrvatskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ovu kategoriju *prirodno zelena* („*πράσινο φύση*“), *trava zelena* („*πράσινο γρασίδι*“) i *zelena* („*πράσινος*“), a ispitanici hrvatskog jezika *zelena* (vidi Tablicu 8). Nijansa F16 predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene (najčešće imenovana kao *zelena*) boje kod 16,6% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 16. Nijansa G31

Slika 17. Nijansa F16

Nijansa *G16* (Slika 18) odabrana je od ukupno 9 ispitanika od čega je 5 ispitanika grčkog jezika, 3 ispitanika hrvatskog jezika te 1 ispitanik nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *duboko zelena* („βαθύ πράσινο“), *ljutnja* („θυμός“), *maslinasto zelena* („πράσινο όπως η ελιά“), *tamno zelena* („σκούρο πράσινο“) i *zelena* („πράσινο“); ispitanici hrvatskog jezika *tamno zelena* i *zelenkasti*, a ispitanik nizozemskog jezika *zelena* („groen“) (vidi Tablicu 8). Nijansa *G16* predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene boje (najčešće imenovana kao *tamno zelena*) kod 15% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansa *D36* (Slika 19) izdvojena je od ukupno 9 ispitanika od čega je 3 ispitanika grčkog jezika i 6 ispitanika hrvatskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *djevojka* („κορίτσι“), *roza* („ροζ“) i *svijetlo roza* („ανοιχτό ροζ“), a ispitanici hrvatskog jezika *roza* i *svijetlo roza* (vidi Tablicu 7). Nijansa *D36* predstavlja fokalnu boju za kategoriju roze boje (najčešće imenovana kao *roza*) kod 15% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 18. Nijansa G16

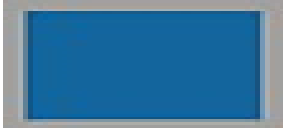

Slika 19. Nijansa D36

Nijansa *G29* (Slika 20) odabrana je od ukupno 9 ispitanika od čega je 4 ispitanika grčkog jezika, 2 ispitanika hrvatskog jezika i 3 ispitanika nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *plava* („μπλε“), *tamno plava* („σκούρο μπλε“) i *zeleno-plavo-bijela* („πράσινο μπλε λευκό“); ispitanici hrvatskog jezika *modra* i *tamno plava*, a ispitanici nizozemskog jezika *plava* („blauw“) i *tamno plava* („donkerblauw“) (vidi Tablicu 6). Nijansa *G29* predstavlja fokalnu boju za kategoriju plave boje (najčešće imenovana kao *tamno plava*) kod 15% od ukupnog broja ispitanika.

Nijansa *C14* (Slika 21) izdvojena je od ukupno 9 ispitanika od čega je 2 ispitanika grčkog jezika, 6 ispitanika hrvatskog jezika i jedan ispitanik nizozemskog jezika. Ispitanici grčkog jezika imenuju ove kategorije *mrtvo lišće* („νεκρά φύλλα“) i *zelena mrtvog lišća* („νεκρά φύλλα

πράσινα“); ispitanici hrvatskog jezika *fluorescentno-zelena*, *neonsko-zelena*, *svijetlo zelena*, *zeleno-žuta*, *žarko svijetlo zelena* i *žuto-zelena*, a ispitanik nizozemskog jezika *zelena* („*groen*“) (vidi Tablicu 8). Nijansa *C14* predstavlja fokalnu boju za kategoriju zelene boje (najčešće imenovana kao *zelena* i *žuto-zelena*) kod 15% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 20. Nijansa G29

Slika 21. Nijansa C14

6. Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju kako su tri pretpostavke potvrđene.

- I. Broj kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na jezik.

Ispitanici nizozemskog jezika izdvajaju vidljivo manji broj različitih kategorija u odnosu na ispitanike hrvatskog jezika te imaju prosječan broj različitih kategorija 4,45, dok ispitanici hrvatskog jezika imaju prosječan broj različitih kategorija 8,85. Ispitanici grčkog jezika prosječno izdvajaju veći broj različitih kategorija (10,75) od ispitanika hrvatskog i nizozemskog jezika. S obzirom da ispitanici hrvatskog jezika (slavska porodica) izdvajaju veći broj kategorija od ispitanika nizozemskog jezika (germanska porodica) te s obzirom da ispitanici grčkog jezika dominiraju u broju odabranih kategorija, prva pretpostavka je potvrđena.

- II. Imenovanje načinjenih kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na broj leksičkih izraza i na jezik.

Ispitanici grčkog i hrvatskog jezika ponekad imenuju kategorije na način da ih povezuju s nekim prototipom te upotrebljavaju višeleksičke izraze. Iako je ova pojava više primijećena kod grčkih ispitanika (npr. *mrtvo lišće, duboko zelena, djevojka, morska trava* i sl.), ispitanici hrvatskog jezika također imenuju kategorije na kreativan način (npr. *modra, zelenkasti, nebo plava, morsko plava* i sl.). Kako su ispitanici nizozemskog jezika izdvojili najmanji broj različitih kategorija (čak 85% ispitanika razlikuje samo 3 kategorije), tako su njihovi nazivi za kategorije najjednostavniji (npr. *plava, zelena, ljubičasta*). Imenovanje kategorija kod ispitanika pokazalo se raznolikije od očekivanog s obzirom na to da sva tri jezika dijele jednak broj osnovnih termina za boje (11). Razlika u imenovanju kategorija u odnosu na jezik i broj leksičkih izraza upućuje na to da je druga pretpostavka potvrđena.

- III. Odabir fokalne boje unutar kategorije u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta razlikovat će se s obzirom na jezik.

Nijanse *H31* i *F37*, koje su ujedno i najfrekventnije nijanse odabrane za fokalni uzorak, izdvojene su kod 30% od ukupnog broja ispitanika. Iz rezultata za fokalne boje iščitava se kako je odabir fokalnog uzorka raznolik u odnosu na jezike, ali i govornike jednog jezika. Iz prikazanih

rezultata vidljivo je šest različitih kartica koje označavaju fokalnu boju za kategoriju plave (vidi Tablicu 6) (imenovane s *plava*, *svjetlo plava*, *tamno plava* i sl.). S drugog gledišta, (u slučaju da je tamno plava kategorija za sebe u odnosu na plavu i ostale kategorije) vidljivo je kako 3 različite kartice označavaju fokalnu boju za kategoriju tamno plave što i dalje ukazuje na razlikovanje u odabiru fokalne boje unutar kategorije. Prikazano je također kako sedam različitih kartica predstavljaju fokalnu boju za kategoriju zelene boje (vidi Tablicu 8) (imenovane sa *zelena*, *tamno zelena* i sl.). S obzirom da kod ispitanika različite kartice predstavljaju fokalne boje za istu kategoriju (npr. plava) te se odgovori s obzirom na jezik često ne podudaraju, treća pretpostavka je potvrđena.

IV. Ženski dio ispitanika izdvajat će veći broj kategorija u dijelu spektra zelena-plava-ljubičasta.

Posljednja pretpostavka nije potvrđena jer muški ispitanici prosječno razlikuju 8,43 kategorija, a ženski 7,60.

Istraživanje je uspješno provedeno te su tri pretpostavke potvrđene (uključujući glavnu pretpostavku). Pozitivna strana ovog istraživanja je pregledan uvid u kategorizaciju boja u spektru zelena-plava-ljubičasta, imenovanje boja te odabir fokalnog uzorka kod ispitanika grčkog, hrvatskog i nizozemskog jezika. Negativan aspekt ovog rada je premali broj ispitanika. Istraživanje s većim brojem ispitanika moglo bi uroditi kvalitetnijim rezultatima. S obzirom da ispitanici nisu unaprijed planirali (i samim time unaprijed izdvojili vrijeme) sudjelovanje u eksperimentu, moguće je da je njihova koncentracija bila manja nego što bi bila na dogovorenom sastanku, što upućuje na još jednu negativnu stranu ovog istraživanja.

7. Literatura

Berlin, B. (1970). A Universalist-Evolutionary Approach in Ethnographic Semantics. U A. Fischer (ur.), *Current Directions in Anthropology*, 3-18. Washington, D.C.: American Anthropological Association.

Boroditsky, L. (2001). Does language shape thought? Mandarin and English speakers' conception of time. *Cognitive Psychology* 43, 1-22.

Crystal, D. (1992). *Linguistics*. Harmondsworth: Penguin.

Davies, I.R.L. (1997). Color cognition is more universal than color language. *Behavioral and Brain Sciences* 20, 186-187.

Emmitt, M. i Pollock, J. (1997). *Language and Learning: An Introduction for Teaching 2nd Language*. Melbourne: Oxford University Press.

Goodenough, W.H. (1996). Culture. U Levinson & Ember (ur.), *Encyclopedia of Cultural Anthropology* vol 1. New York: Henry Holt and co.

Guilford, J. P. i Smith, P. C. (1959). A System of Color-Preferences. *The American Journal of Psychology* 4, 487-502.

Hardin, C. L. (2013). *Berlin and Kay Theory*. New York: Encyclopedia of Color Science and Technology.

Ji, L., Zhang, Z. i Nisbet, R.E. (2004). Is it Culture or Is it Language? Examination of Language Effects in Cross-Cultural Research on Categorization. *Journal of Personality and Social Psychology* 1, 57-65.

Kay, P. (1991). Color. *Journal of Linguistics Anthropology* 9, 1-32.

Kay, P. i Reiger, T. (2007). Color naming universals: The case of Berlinmo. *Cognition* 102, 2-289.

Langacker, R.W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar* vol 2. Standford, CA.

Lucy, J. A. (1996). Linguistic Relativity. *Annual Review of Anthropology* 26, 291-312.

Lutz, Catherine, Ax. (1988). *Unnatural Emotions: Everyday Sentiments on a Micronesian Atoll and Their Challenge to Western Theory*. Chicago: University of Chicago Press.

Omniglot – the online encyclopedia of writing systems and & languages. (2017). *Colour words in many languages*. URL: <https://www.omniglot.com/language/colours/multilingual.htm>

Pitchford, N. J. i Mullen, K. T. (2002). Is the acquisition of basic-colour terms in young children constrained? *Perception* 31, 1349-1370.

Reiger, T. R. i Kay, P. (2009). Language, thought and color: Whorf was half right. *Trends in Cognitive Sciences* 13, 10-439.

Roberson, D. (2005). Color categories are culturally diverse in cognition as well as in language. *Cross-Cultural Research* 1, 56-71.

Rocher, G. (2004). *A Genereal Introduction to Sociology: A Theoretical Perspective*. India, Calcutta: B. K. Dhur, Academic Publishers.

Roohul-Amini, M. (1989). *Outline of Culture*. Tehran: Atar Press.

Sapir, E. (1956). *Selected Writings in Language, Culture and Personality*. Berkeley: University of California Press.

Saussure, F. de. (1974). *Coorse in General Linguistics*.

Underhill, J. W. (2009). *Humboldt, Worldview and Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and Language*. Cambrige, MA: MIT Press.

Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics*. USA: Blackwell Publishing.

Webster, M. A., Kay, P. (2012). Color categories and color appearance. *Cognition* 122, 3-375.

Wierzbicka, A. (1992). *Semantics, Culture and Cognition. Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*. New York: Oxford University Press.

Wierzbicka, A. (2008). Why there are no „colour universals“ in language and thought. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 14, 407-425.

8. Sažetak na hrvatskom jeziku

Kulturološke razlike među jezicima i svijesti iz psiholingvističke perspektive

Jezična kategorizacija pokazuje kulturološke razlike među jezicima, način na koji govornici govore o svijetu koji ih okružuje te način na koji o tome razmišljaju. Unutar kategorizacije boja uočavaju se razlike između govornika različitih jezika u načinu na koji organiziraju kategorije određenih boja i kako im dodjeljuju lingvističke etikete. Prikazane su osnovne informacije o jeziku, kulturi i misli, ključne teorije o odnosu jezika, kulture i misli te je predložen teorijski prikaz kulturalne lingvistike i kategorizacije u jeziku s naglaskom na kategorizaciju boja. Predstavljen je opis istraživanja provedenog na govornicima nizozemskog, grčkog i hrvatskog jezika. Cilj ovog rada je prikupiti podatke o kategorizaciji boja u spektru zelena-plava-ljubičasta: podatke o broju izdvojenih kategorija iz spomenutog spektra i razlici u postavljanju granica unutar spektra. Zatim, prikazati rezultate ispitanika u odabiru najboljeg primjera boje (fokalnog uzorka) te rezultate u imenovanju kategorija (koje su samostalno izdvojili iz ponuđenog spektra). Rezultati istraživanja pokazuju kako ispitanici nizozemskog jezika izdvajaju vidljivo manji broj različitih kategorija u odnosu na ispitanike hrvatskog jezika. S obzirom da su ispitanici nizozemskog jezika izdvojili najmanji broj različitih kategorija, njihovi nazivi za kategorije su ujedno i najjednostavniji. Ispitanici grčkog jezika prosječno izdvajaju veći broj različitih kategorija od ispitanika hrvatskog i nizozemskog jezika. Iz rezultata za fokalne boje se iščitava kako je odabir fokalnog uzorka u odnosu na jezike raznolikiji od očekivanog. U ovom istraživanju muški ispitanici prosječno razlikuju više kategorija za boje od ženskih ispitanika.

Ključne riječi: jezična kategorizacija, kulturalna lingvistika, boje, kategorizacija boja, fokalni uzorak, imenovanje boja

9. Sažetak na engleskom jeziku

Cross-cultural differences between languages and cognition from a psycholinguistic perspective

Language categorization shows cross-cultural differences between languages, the ways how individuals speak about their surroundings and the means of cognizing these surroundings. Within the various forms of color categorization conducted by speakers of disparate languages, differences can be noticed in the ways of organizing and labeling different color categories. This paper introduces basic informations on language, culture and cognition, presents theories about the relationships between language, culture and cognition and display a theoretical approach for cultural linguistics and language categorization with an emphasis on color categorization. Furthermore, the paper presents a description of the conducted research with Dutch, Greek and Croatian speakers. The main goal of this research is to collect data on how much color categories are being discerned within the color spectrum of green-blue-purple by speakers of the concerned languages and on how differently these speakers classify colors within this spectrum. Consequently, the paper will proceed with presenting the focal samples as selected by the participants and the results of naming the categories (which have been separated from the spectrum by the participants). The results of the research show that Dutch speakers categorize visibly smaller amounts of colours compared to Croatian speakers. Considering that, Dutch participants label these categories in a more simple way. Greek participants on average categorize more different colours compared to Croatian and Dutch participants. The results of focal colors show that the choices of the focal sample are more diverse than expected. In this research male participants, on average, differentiate more color categories in relation to female participants.

Key words: language categorization, cultural linguistics, colors, color categorization, focal sample, color labeling

10. Životopis

Amalija Zorotović rođena je 26. ožujka 1991. godine u Zagrebu. Završava opću gimnaziju u Zagrebu te 2009. godine upisuje Filozofski fakultet u Zagrebu na odsjeku za fonetiku i lingvistiku. Završava preddiplomski studij fonetike i lingvistike te 2013. godine upisuje diplomski studij fonetike (smjer rehabilitacija slušanja i govora) i lingvistike (smjer primijenjena lingvistika). Godinu nakon (2014.) započinje jednogodišnji volonterski rad u Centru za odgoj i obrazovanje Slava Raškaj u Zagrebu, a 2016. godine obavlja jednogodišnji volonterski rad u školi za posebne potrebe „Lighthouse“ u Haagu (Nizozemska). Diplomski studij završava 2018. godine. Aktivno govori hrvatski i engleski jezik, posjeduje certifikat A2 razine za talijanski i nizozemski jezik.